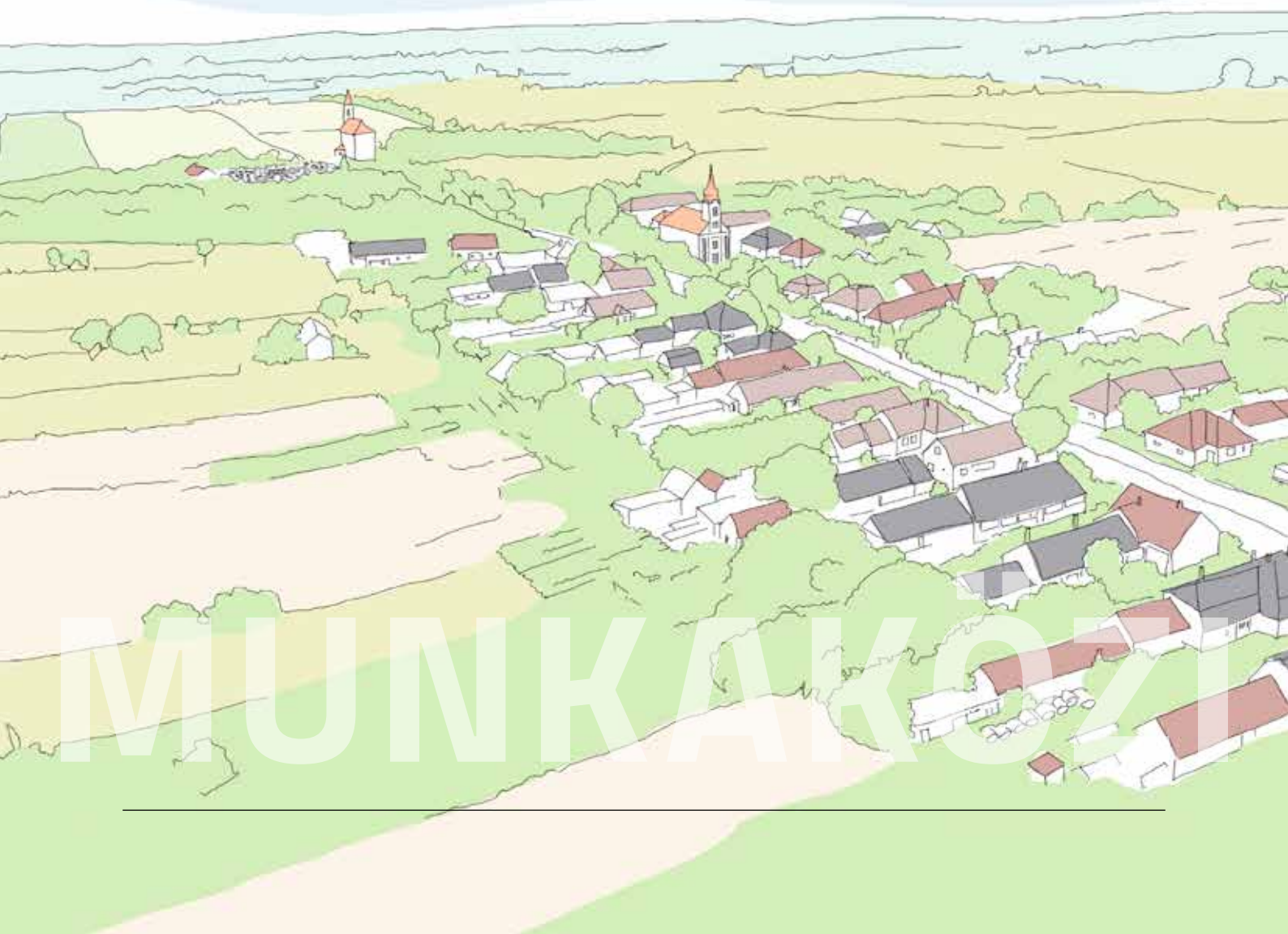

SZÁKSZEND

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV **2017**

MUNKAKÖNYV

KÖSZÖNTŐ

Laut laut quisti optum ex enimusc illaboria nem harum explis nonsent, culluptassit laborumet accae dolorem etur aut odis ipiet aditemped el et voluptu scipsus aut omnimin necepe pra quam ea volar reped quost delissin re quidem voloressit laut que quas sed quaecatur, audaepernam sit vendit voluptia voluptis int occatis temquos iliquas abor sam ut ea diaesto ipicaetur sum idus, solor autem quunt et fugia eos enectem posam, qui quo impos volut ent quuntur epratumi beaquibus, suntia nis alicitatur molupta tusapie nemqui ut que sin eum, consequi odist, impore pos eos.

Et acipsap ientias similigendis esequis amuscim agnam, nis molorerum et molum none corro volupis essitati tem res restis et facesto odis delendae natiasperes audam sus, si intur, int aut labOn ririt alici to voluptatias es ent dolor sit fugiaspic to volum aut perumqu iduciusdam reicaboreium escil millupta ipitae qui dolupis estia pores eiume quia explit, sequo dolenisqui dunt volar repro moluptatium ventibus et porepro que is vel moluptibus nisquaecae et ullorpo rrovit volorum rem seque sincidendae ernatem volores est, sum rae pres quodicipis ario et fugiae. Um sim lacearchici nitius conse excearibusam et alis escius modic totatibus, tota videst ex exceaqui ut ut in et .

Harci doluptatur, sam sandund anduciet optaturios neses estore doluptaquos commoll acearchitae rerum invenima dolupta tatiossincto blaborum rest, consedit, ommo doluptatem quibusandi be-ruptas el ipsamenet acient qui ab in consequam voluptatur atiatem quossimpos et, od mo veriat fugitibus aut ellendande proreicium niaernat eum explam que cusamen diciati anihiliquam dolorit es alitatis re diaectis quia venem eum eum res maximusanto odit pos et moloriae sin niet quostis cium-qui aspid explique comnis magnatia id quaero voloreperum quos anti rem vollit quis et qui inciento venis aute quoditatem fugitae cuscill autecernat volum si quat.

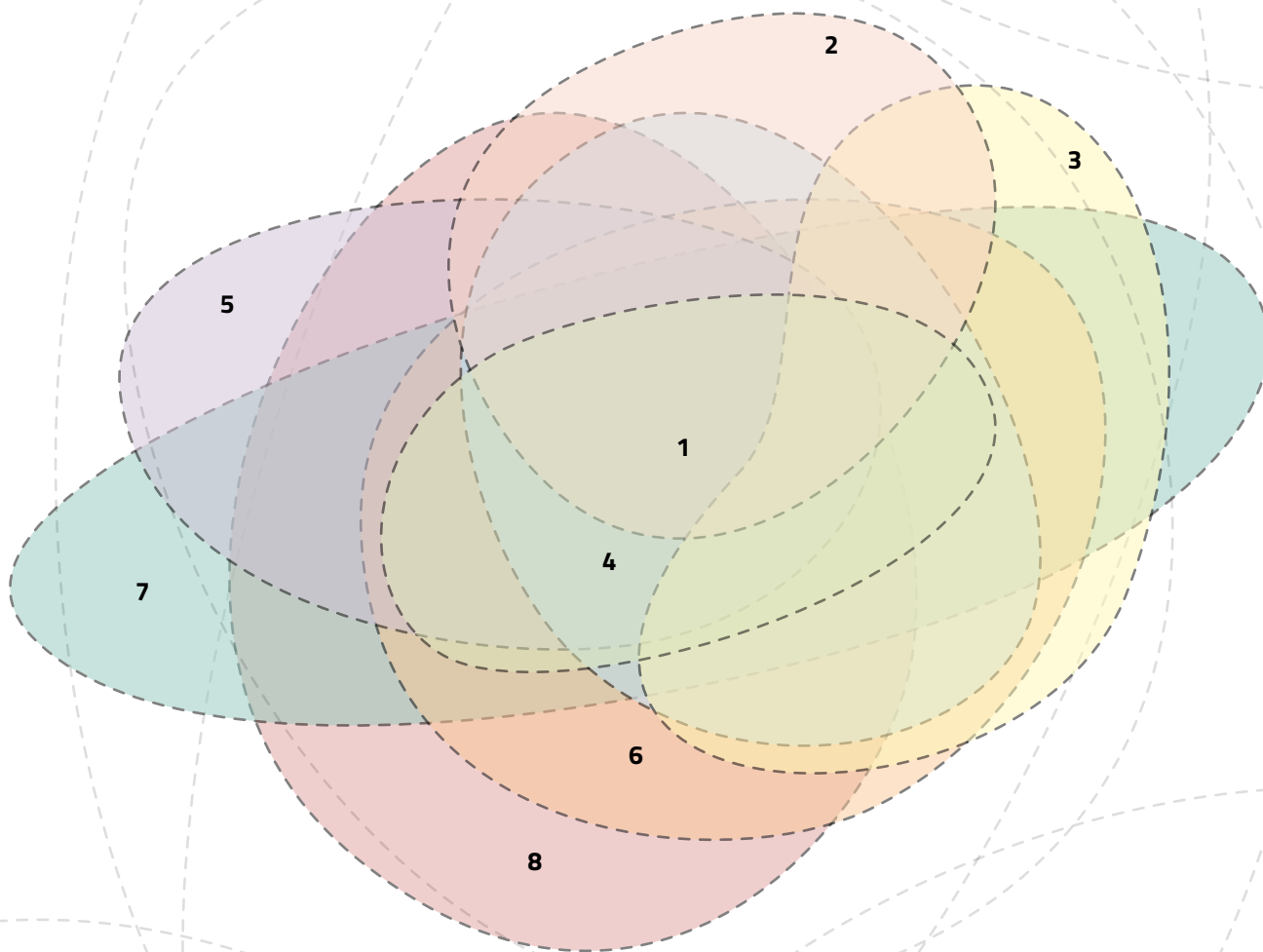

László Kálmán
polgármester

SZÁKSZEND

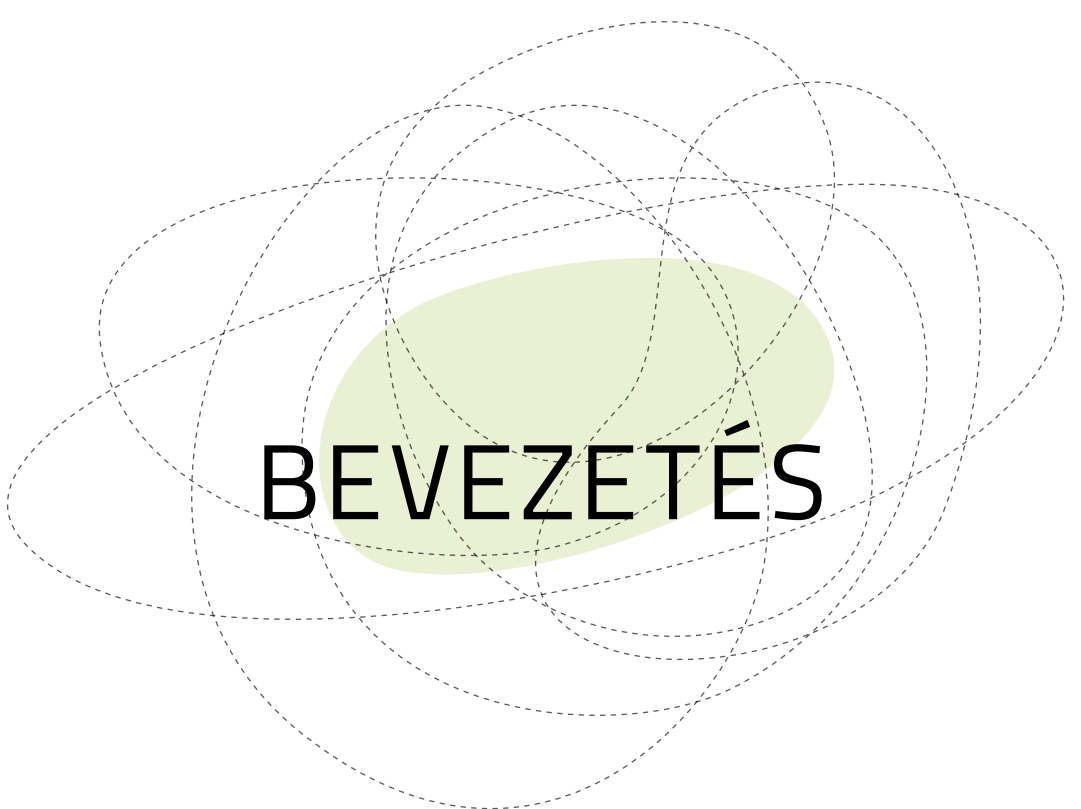
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV 2017

TARTALOMJEGYZÉK

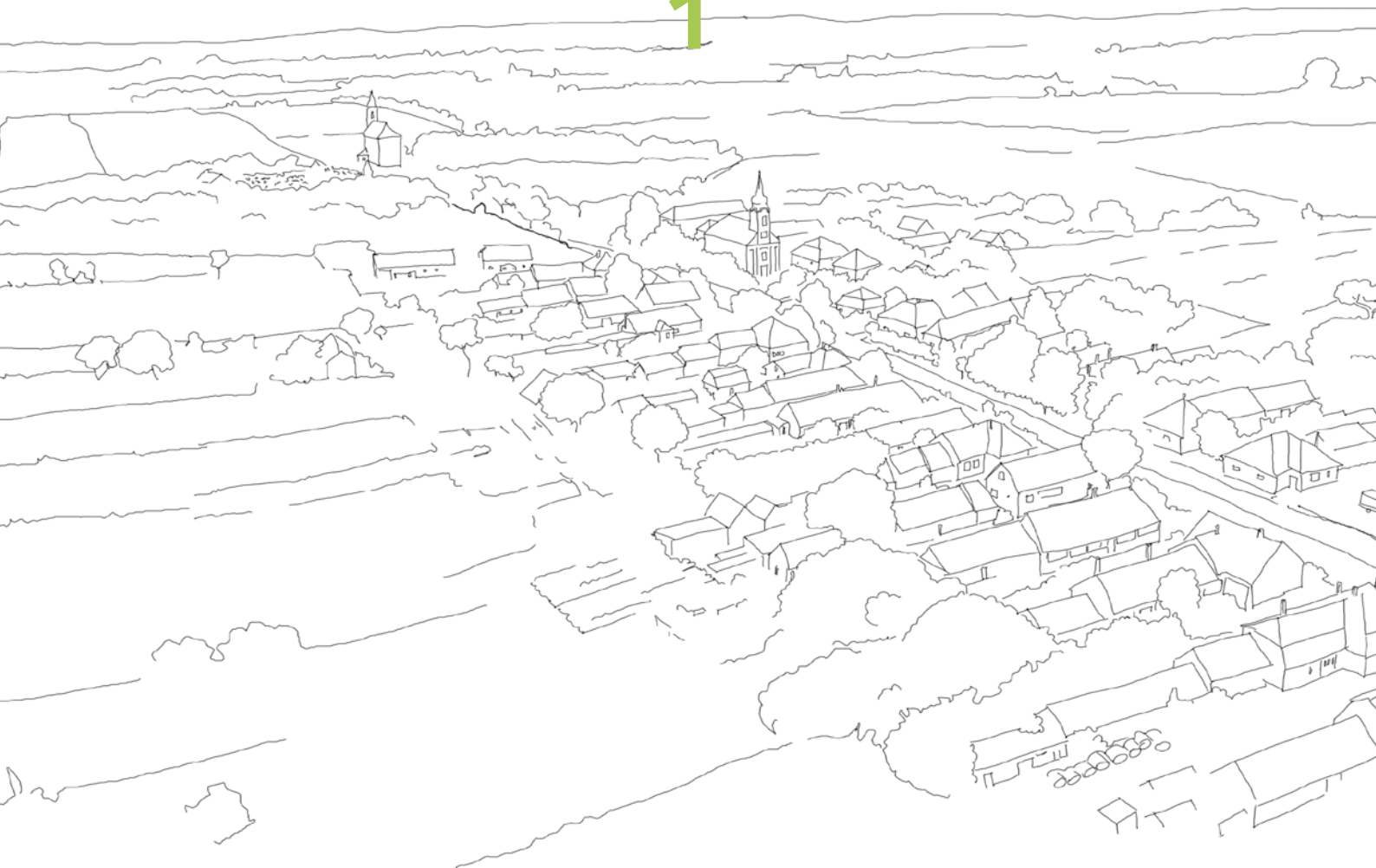
	OLDAL:
1 BEVEZETŐ	7.
2 SZÁKSZEND BEMUTATÁSA	9.
3 ÖRÖKSÉGÜNK	15.
4 ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLTEK ÉS AZOK ARCULATI JELLEMZŐI	21.
BEÉPÍTÉSRE SZÁNT TERÜLETEK	
1. Történeti településrészek	
2. Vegyes beépítésű lakóterületek	
3. Kialakuló lakóterületek	
4. Üdülőterületek	
5. Gazdasági, mezőgazdasági üzemi és közmű területek	
BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK	
6. Rekreációs területek	
7. Temető	
8. Vízgazdálkodási területek	
9. Erdőterületek és erdőszőlő területek	
10. Kertes (mezőgazdasági) területek, szőlők	
11. Mezőgazdasági területek	
5 ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ ÁLTALÁNOS ELVEK	32.
6 JÓ PÉLDÁK ÉPÜLETEKRE, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEKRE	
Házak, a homlokzat és a tömeg formálása, színezés, anyaghasználat	
Előtetők, tornácok, pergolák	
Ajtók, ablakok, zsalugáterek	
7 JÓ PÉLDÁK KERTEKRE, ZÖLDFELÜLETEKRE	
Kerítések, támfalak	
Közterületek, utcák, terek	
Melléképületek, magánkertek	60.
Szobrok, kutak, figyelemre méltó építmények	
8 REKLÁMOK, CÉGÉREK, MŰSZAKI ÉPÍTMÉNYEK	70.
Reklámhordozók,	
Sajátos építményfajták, egyéb műszaki berendezések	

IMPRESSZUM

BEVEZETÉS

1

BEVEZETÉS

A kézben tartott könyv olyan leírások és ajánlások gyűjteménye, mely Szákszend mai és jövőbeni településképi arculatát kívánja megismertetni az olvasóval.

A kézikönyv használója lehet mindenképp Szákszend lakossága és a település döntéshozói. Javasolt a könyv olvasgatása mindazon szakemberek számára is, akik a település fizikai, vagy természeti környezetébe beavatkoznak, akik azt alakítani kívánják. Fontos megismernie a kézikönyvet annak, aki már lakója vagy lakója készülni Szákszendnek, de leginkább annak fontos, aki Szákszenden házat, egyéb építményt tervez létrehozni.

Útmutatásaival és javaslataival a könyv szemléletet kíván formálni, irányt mutatni azok számára, akik tetteikkel Szákszend településképi arculatát befolyásolják. A Kézikönyv azok számára is útmutatóul szolgál, akik megismerni kívánják bármilyen céllal Szákszend épített és természeti értékeit, kialakult településképet és annak az elkövetkező időkre tervezett alakulását.

▲ Szákszend Szend-i része

A falu múltjának és jelenének megismerése segít megérteni a falu számára fontos helyszíneket, felfedezni a meglévő értékeket, melyeket védeni és megőrizni kell a magunk, s az utánunk jövő generációk számára. A kézikönyv, ha betölti szerepét,

akkor hozzájárul a helyi közösség egyetértésén alapuló, közösen vállalt és egymástól kölcsönösen elvárt értékrend kialakításához, annak megformálásához, mely a harmóniát, a nyugalmat, s az elhagyni nem kívánt otthon-érzetét és biztonságát adja.

A Kézikönyv létrehozását a „Településkép védelméről” szóló törvény rendelte el. A törvény a települések közösségére bízta annak eldöntését, hogy a jövőben hogyan alakuljon a saját környezetük. Arra ösztönöz, hogy helyi lakosság határozza meg milyen épített és a természeti értéket tart fontosnak és megővandónak saját településén. A településképi arculati kézikönyv jelen formája és tartalma az idők előrehaladtával feltételezhetően változni fog, minthogy a környezetünk sem állandó. Idővel megtartva az alapértékeket más-más válik fontossá, vagy mintaadóvá. Ezért az arculati kézikönyvet időnként meg kell újítani, felül kell vizsgálni, vagy csak egyszerűen ki kell egészíteni néhány újabb környezeti elem bemutatásával, hogy naprakészen töltsen be szerepét.

E könyv folyamatosan változásra szánt dokumentum, melynek tartósságát az elkövetkező idők fogják igazolni. Ha hosszú időre szól, az azt bizonyítja, hogy helyes elveket és meghatározásokat tartalmaz. Azt jelenti, hogy valójában a helyi lakosság, illetve Szákszendben élők egyetértésével és közös akaratával alakuló településképet kívánja formálni a javaslataival, az értékekre való rávilágításaival. A kézikönyvben szereplő javaslatokhoz meg kell ismerni a jelen állapotokat, a múltbeli eseményeket, amelyek befolyásolják a településképet. Ugyanakkor el kell képzelni egy olyan jövőképet is, mely befogadója tud lenni az egyéni építési szándékoknak, s a konszenzusra (közmegegyezésre) épülő fejlesztési elgondolásoknak.

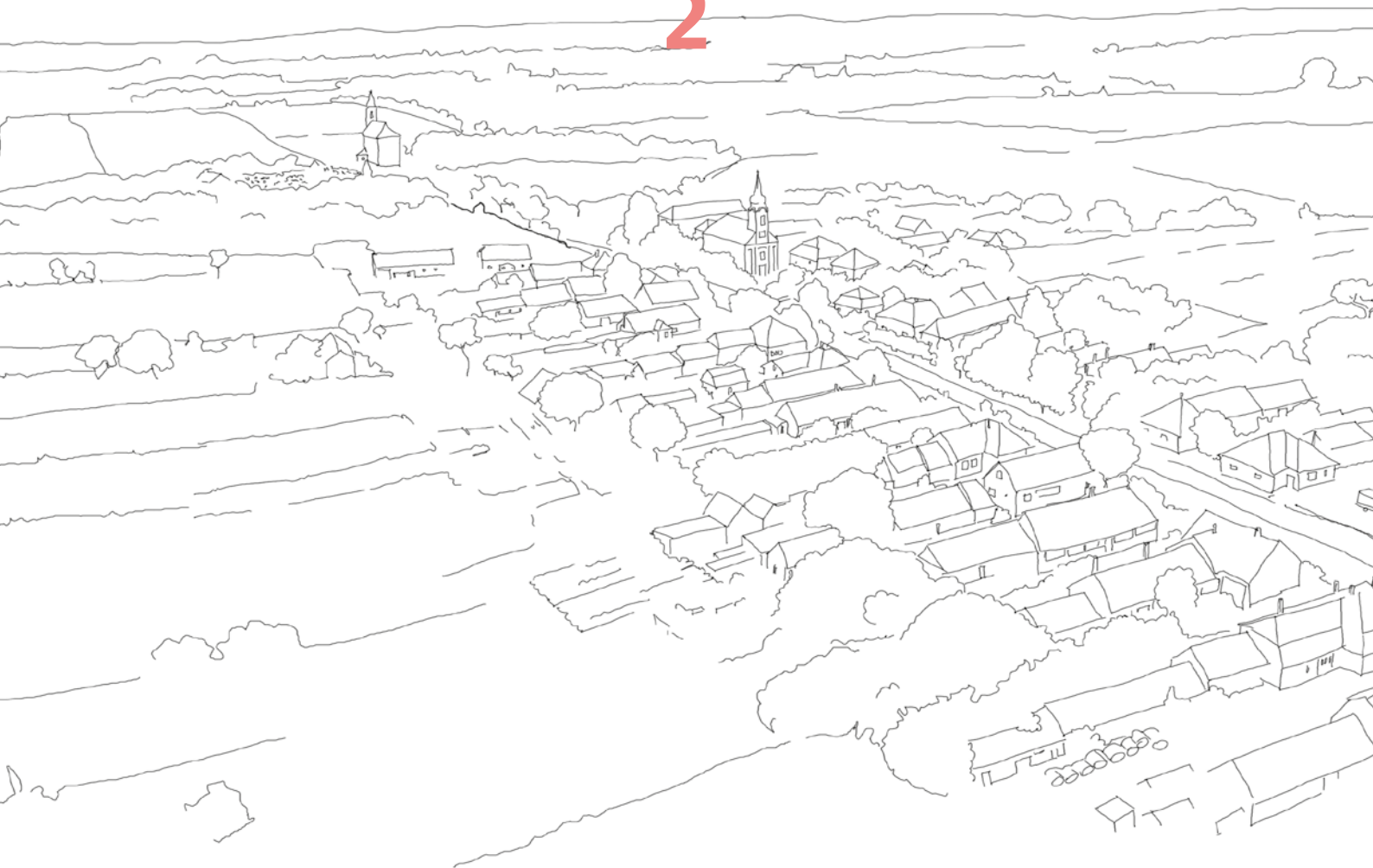
A településképi arculati kézikönyv Szákszend teljes közigazgatási területére készült, mint ahogy a vele egy időben kidolgozott településképi rendelet is, mely a kézikönyvben szereplő ajánlásokon, megállapításokon alapul. A kézikönyv nem tartalmaz kötelező szabályokat, előírásokat. Alkalmazása során minden esetben figyelembe kell venni az országos és a helyi érvényű szabályokat, melyek a településképet és az építést befolyásolják, s nem utolsó sorban a települést ismerő és értő főépítési javaslatokat.

A kézikönyvre épülő rendeletben foglalt településképi követelmények úgy fogalmazódnak meg, hogy a kézikönyvben szereplő javaslatok és minták segítségével létrejöhessen az önkéntes jogkövetés, az egyéni tervezési szabadság, mely a település karakteréhez illeszkedik.

SZÁKSZEND BEMUTATÁSA

2

SZÁKSZEND BEMUTATÁSA

„Őszenő, ami összetartozik.” (Willy Brand)

Szákszend Komárom-Esztergom megye középső részén a Vértes hegység északi előterében, a Bársonyosi-dombvidéken helyezkedik el, az Oroszlányi járásban. Tatától 18 km-re, míg Tatabányától a megyeszékhelytől 26,7 km-re található. Lakosainak száma 1585 fő. A táj enyhén hullámos, völgyekkel tagolt. A felszíni vizeket a Szendi-Dadi-ér, a Szendi ér és a Komáromi-ér gyűjti össze és viszi a Concó-patakba. Állóvize a Száki tó. A kissé hűvös és száraz éghajlat, valamint a barna mezőgazdasági talaj kedvez a mezőgazdaságnak és kedvező a kevésbé vízigényes kertészeti növények számára is. A löszös üledéken kialakult (lerakódott?) homokos vályog hasznosítható nyersanyaga a tégl- és cserépgyártásnak.

Szákszend déli része Szák, és az északi Szend a középkortól különálló település volt, a mai Száki utca és a Móra Ferenc utca összeépülésével 1984-ben Szák és Szend egyesülésével létrejött Szákszend, a megye leghosszabb faluja. A lakónépesség száma 2015-ben a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján 1455 fő volt. Az állandó népesség száma 1505 fő, melyből 753 fő nő volt. A lakásállomány 648 db volt a községben, melyből 38 db egyszobás, 198 db másfél és kétszobás, 239 db háromszobás, valamint 173 db négy és több szobás lakásszámok ismeretesek. Szákszendben 276 db a regisztrált vállalkozások száma.

Mivel a területen a megye legjobb minőségű földjei találhatóak, a településen ma is meghatározó tevékenység a földművelés, ezt a község címerében is ábrázolták ekevas és arany színű gabonaszál formájában. Az ekevas mindkét község régi pecsétábráiban megtalálható.

Szákszend háromszögű pajzs alakú címere ábrázolja a település múltját és jelenét meghatározó értékeket. Alul az ekevas és a gabonakalász, míg a címerpajzs felső részén a

három történelmi egyház jelképe, középen a Luther rózsza, jobbra a nyolc ágú aranycsillag és balra az apostoli kereszt látható. A településen ma is megtalálható mindhárom történelmi egyház temploma, két katolikus, két evangélikus és egy református templom.

A II. világháború után a két község között községháza, takarékszövetkezet, élelmiszerbolt, posta, faluház, orvosi rendelő és iskola, valamint számos családi ház épült, így Szák és Szend az iskola alapítását követően tudatosan összeolvadt. 1984. január 1-el közigazgatásilag is egyesült Szákszend néven.

Szákszend közös iskolája 1962-től, napközi otthonos óvodája 1979-től működik. Az óvoda 2 csoporttal, az iskola 8 osztállyal, összesen 200 gyermek nevelést, oktatását látja el. Az infrastruktúra látványosan fejlődött, 1995-ben kiépült a gázvezeték, 1997-ben a korszerű telefon, 2001-ben pedig a csatornázott településen átadták a szennyvíztisztítót. 2002-ben csillagpontos kábel TV-hálózat készült. 2000 karácsonyán megnyílt a faluház. A nyugdíjas klub mellett két sportegyesület (Szák és Szend), horgász- és vadásztársaság is, valamint polgárőrség működik a településen.

TERMÉSZETI, TÁJI ADOTTSÁGOK

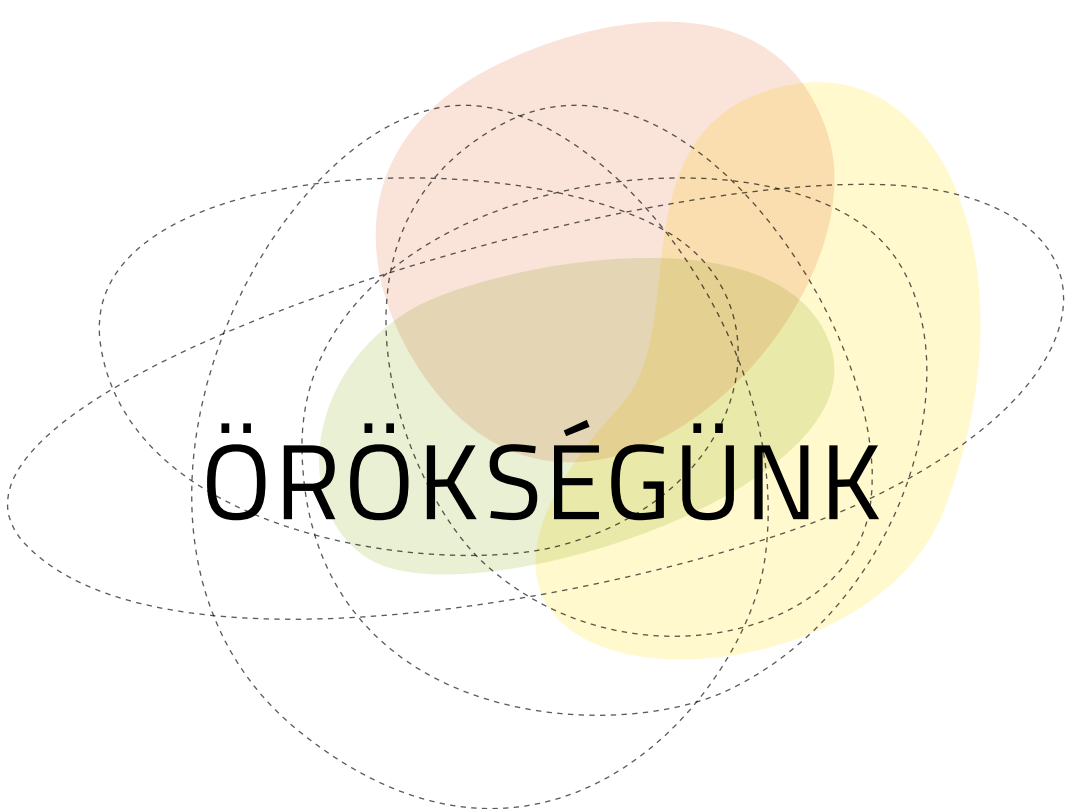
Szákszend területe a Dunántúli-középhegység elnevezésű nagytáj része. Földrajzilag a Bársonyosi-dombság tájegységen fekszik, de terepadottságait tekintve síkvidék. A Szendi-ér gyűjti össze területén a Szend-Dadai-ér, a Parnaki-ér és a Komáromi-ér vizét, majd Nagyigmánd közigazgatási határán belül beleömlik a Concóba, amely elvezeti a Dunába. A kedvező éghajlatú tájain fekvő kiváló minőségű földjei alkalmasak a mezőgazdasági művelésre.

Ezt kihasználva gyakori a kertgazdálkodás, a szántóföldi művelés és a gyümölcsstermesztés a községben, de a szőlőtermesztésre is láthatunk példát. A réteket és a legelőket is rendszeresen kaszálják, az erdőterületek aránya azonban az intenzív mezőgazdasági hasznosítás miatt nagyon alacsony. A település déli részén, az egykori honvédségi hasznosítás alatt álló területen fekszik egy nagyobb kiterjedésű, összefüggő erdő.

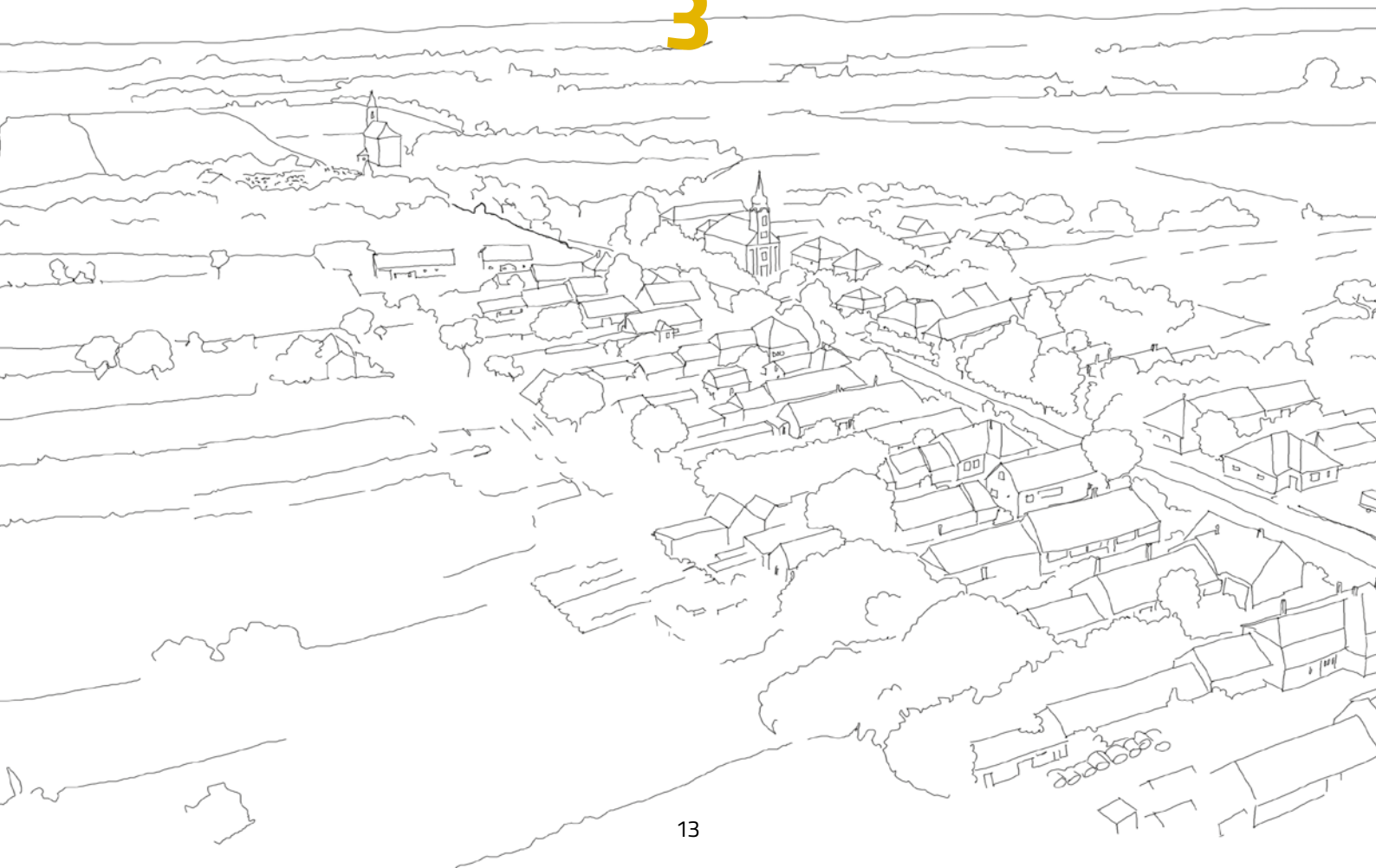
A település erősen módosított, mezőgazdasági tájban fekszik, ahol a még fennmaradt táji és természeti értékek, az értékes élőhelyek megőrzése és jó állapotban tartása kulcsfontosságú. Odafigyelést igényel, de kíváncsok a tájkép szempontból, ha a fennmaradt, őshonos faállományt megőrizzük, illetve kiegészítjük ahhoz illeszkedő, tájjellegű növényzet ültetésével. Egy-egy nagyméretű lombkorona vagy növénycsoport jótékony hatást gyakorol a környék mikroklímájára, árnyékoló hatásukkal biztosítani tudják a lakók védelmét, javítva a zöldfelületek vízháztartását is. A vízfolyások, állóvizek mentén kialakuló dús növényzet, mint speciális élőhely, értékes zöldfolyosó és nem utolsósorban vonzó tájképi elem megőrzése különösen fontos.

ÖRÖKSÉGÜNK

3

ÖRÖKSÉGÜNK

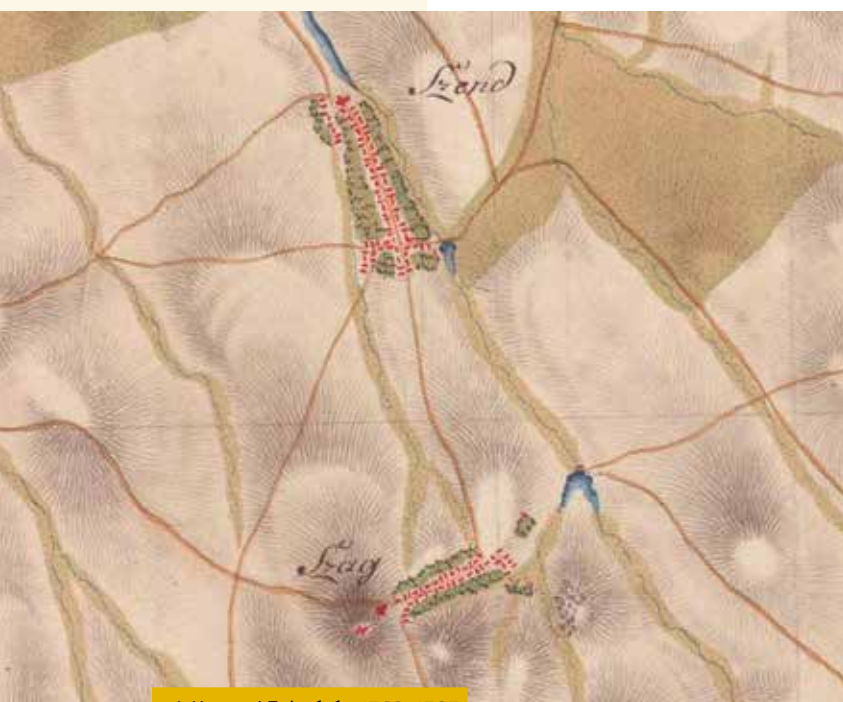
„Jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.” (Antoine de Saint-Exupéry)

Örökségünk megjelenik az épített és a természeti értékeinkben, az elmúlt korok történeteiként fennmaradt emlékeinkben, a lét-rejött közösségeink szokásaiban, a minden napjainkat meghatározó lakóhelyi és munkahelyi környezetünkben. Szákszend története, szerzett öröksége messzi időkre tekint vissza.

SZÁKSZEND MÚLTJA, KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE

A terület már az ókortól fogva lakott volt. Szákon feltártak egy 5. századi germán lakóházat és határában egy avar kori temetőt. Szák első okleveles említése a Szák (Zaak) nemzetség birtokaként 1281-ben volt. Szenddel csak a késői középkorban, 1421-ben találkozunk. Gordovai Fancs László 1435-ban kapott itteni birtokára Zsigmond királytól adománylevelet. Szákot 1326-ban a Csák nemzetség birtokolta később a királynak adományozta.

Az 1543 évi török hadjáratok során mindkét település elpusztult, ezt bizonyítja Szenden a 18. században az ingoványban talált harang, amit bizonyára a török elől menekülve rejtettek el.

▲ I. Katonai Felmérés 1763-1787

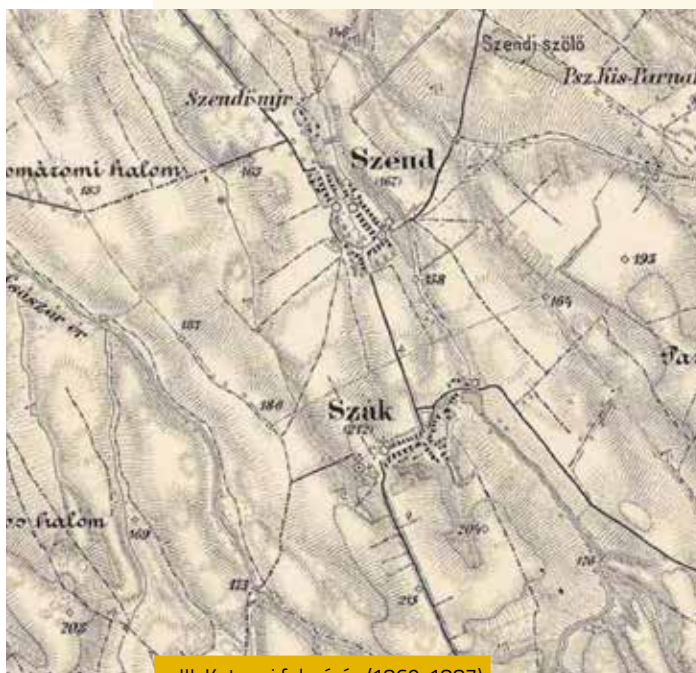
▲ II. Katonai Felmérés 1806-1869

A török kiűzése után a területre a 17. századi betelepítések során tót és magyar lakosság érkezett. Szákra Nyitra megyéből evangélikus tótok települtek, Szendre református magyarok és evangélikus tótok érkeztek. 1739-ben miután a pestisben 303-an meghaltak, Szákra református magyarok és katolikus németek is települtek a szlovák lakosság közé.

Ebben az időben Szák gróf Nádasdy Ferenc birtoka volt, míg Szend az Eszterházyak birtokai közé tartozott, s református magyarokkal és evangélikus szlovákokkal telepítették be. Az újratelepült evangélikus lakosság anyanyelve szlovák volt.

Szákszend településszerkezetén követhető és jól látszik a település kettős múltja.

Az első katonai felmérés idején Szák és Szend is egy utcás elágazó útfalvak voltak. Ebben az időben Szenden 1, Szákon már 2 templomot jelöl a térkép a települések szélén. Míg Szend a Szendi-ér és annak tavai mellett fejlődött, s elsődlegesen mezőgazdálkodott és állattartással foglalkozott, Szák a termőföldek mellett inkább az iparosodására alapozta megélhetését. Mindkét település rendelkezett malommal a Szendi-ér megduzzasztásával képzett tavak partján.

▲ III. Katonai felmérés (1869–1887)

Fényes Elek 1851-ben a következőket írta Szákról: „A helység egy tőparton, hol vízimalom is van, dombon fekszik, s Szend helységgel szép fasoros út köti össze. A tó mellett nagyszerű téglavetője van, mely a megyében legjobb téglákat készít. Káposztát sokat termeszt. Dombos határa a legjobbak közül való fekete föld, különösen nehéz és tiszta búzát terem. Jó karban tartott kis szőlőhegye, a tó völgyében szép kaszáló rétsége, és sz. Erzsébet felől kis erdeje van. A falu szélén egy régi klostrom maradványai látszanak. E mellett a falu felett legnagyobb tetőn áll a kath. Templom, kilátása messze vidékre szép és tornya szinte Győrtől belátható. A falu közepén nem régen találtak egy pincét, mely fölé az uradalmi magtár épült.”

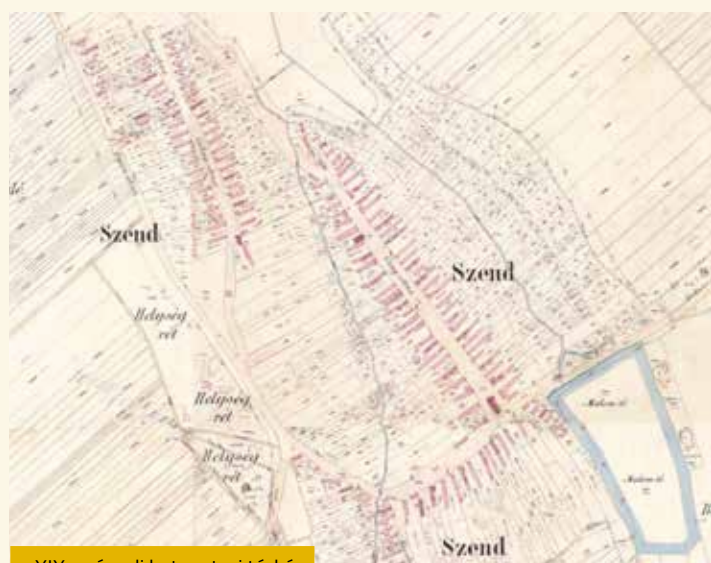

Szendről pedig az alábbiakat jegyzi Fényes Elek: „Határa alacsony dombos, földje Komárom megyében első osztályú, s igen termékeny. Van két tava egy malommal. Rétjei szépek, de szőlőhegye csekély bort terem. A nép szorgalma szembetűnő, különösen a lótenyésztés körül dicséretet érdemel. Legelője bő.”

A második és a harmadik katonai felmérések, valamint a később készült térképeken ábrázoltak szerint Szák a meglévő utcák beépülésével egyre inkább a Szendi-ér felé növekedett, míg Szenden a mai Győri út folyamatos beépülésével alakult ki az Öreg utcával (ma Fő u.) párhuzamosan. Így lett a falu másik fontos utcája a Győri utca.

A Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887), az 1941-es Magyarország térképrészletinek és a legutóbbi topográfiai térképének összevetéséből látható miként változott a két falu belterülete, és összeépülésének folyamata.

A 19. századi kataszteri térkép a falu 1887-es beépítéséről ad tájékoztatást, mely egy-egy részletén a korabeli épületeket, területehasználatokat is részletesen mutatja.

▲ XIX. századi kataszteri térkép

A 18. században mindkét települést az Eszterházyak birtokolták, a lakosság megélhetését a mezőgazdaság, a gabonatermesztés és a szőlő termesztés biztosította, de szép bevételt hoztak a környező erdők is. Szákon volt halastó, vizimalom és fűrészüzem is az uradalomban, míg Szend népe a mezőgazdaság mellett a szarvasmarha- és lótenyésztésben jeleskedett.

A 19. században több csapás is érte a két települést. Szendet 1809-ben francia katonák szállták meg, majd 1856-ban tűzvész pusztított el 66 házat, s így néhány ház kivételével az egész község leégett. 1892-ben Szák nagy része - ahol volt katolikus és evangélikus elemi iskola is – egy tűzvész alkalmával leégett. Szenden a felsőtői kápolna alapfalának szétbontásakor 1788-ban »Bonae Fortunae M. Septimius Valentinus Dec. Brig. Ex Voto« feliratú kőre bukkantak, az ú.n. ingóréten pedig ásás közben három mázsás harangot találtak, melyet a katolikus templom tornyában helyeztek el. A harang az 1856-os nagy tűzvész alkalmával elolvadt.

A történelmi leírások és térképek szerint Szákot és Szendet mindig is buzgó hívők lakták, ezt bizonyítja a településen ma megtalálható 5 templom. A száki Magyarország legrégebbi lutheránus gyülekezeteinek egyike. A 17. században a protestáns vallásüldözések során artikuláris helynek ismerték el. A protestáns vallásüldözések alatt már szabadalmazott anyaggyülekezet volt, az egész vidékről, még Győrből és Komáromból is ide gyülekeztek az evangélikus hívek istentiszteletre. A török időkben a Dunántúlban ezen a részen csak a száki evangélikus lelkész élt a helyén, ezért ebben az időben nem csak az evangélikus gyerekeket hozták ide kereszteni, hanem más felekezetűeket is. A templom körüli tágas téren székértáborok álltak vasárnaponként, és vásárokat is tartottak itt.

A község lakosai ez időben híres lótenyésztést űztek. Az uradalom 1902-től okszerűen kezelt halastavat tartott fenn.

A LAKOSSÁG, A FALU GAZDASÁGA, HAGYOMÁNYAI

A 20. század elején Szákon 713 éltek, Szend lakossága pedig 1110 volt. Mindkét községben volt posta és 1910-ben a két községnek már Szák-Szend néven közös vasútállomása volt ahol távíró is volt. Azonban a század eleji kivándorlási hullám nem kerülte el Szákot és Szendet sem, így jelentősen csökkent mindkét település lakóinak száma. Az I. világháborúba a két községből több százan vettek részt és a veszteség is jelentős volt. Ennek tiszteletére 1926-ban Szenden emlékművet állítottak.

A két világháború között a lakosság száma nem sokat változott. A megélhetést továbbra is elsősorban a mezőgazdaság biztosította. Szákon az erdőművelés és a szőlőtermesztés volt a jelentősebb, amíg Szenden a szántók hoztak nagyobb jövedelmet. A legjelentősebb birtokosok az Eszterházyak voltak, akik a két községben 2252 katasztrális holdon gazdálkodtak. A jelentős állattenyésztés mellett Szákon ahol „a legjobb téglát készült a megyében” uradalmi téglagyár és cserépgyárat működtettek, ezzel biztosítva környék építőanyag ellátását. A két településen 41 kisiparos volt, de mindkét községben volt szabó, cipész, borbély, bognár, asztalos és kovács. A termékeket a tati piacon értékesítették. A kereskedelmet 7 szatócsüzet és a Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezetek képviselték. A társadalmi élet mindkét településen az egyesületekben zajlott. Volt Önkéntes tűzoltó Egyesület, Polgári Lövészegylet, Levente Egyesület, valamint működött a Telkes Gazdák Legeltetési Társulata is. Szákon két iskola volt, a római katolikus és az evangélikus, mindkettő 1 tanteremmel és 1 tanerővel működött. Szenden 2 tanteremes 2 tanerős állami elemi népiskola volt.

A II. világháború harcai 1945. március 19-én értek véget (emlékmű Szákon). A háború után továbbra is a mezőgazdaság jelentette a megélhetést, megalakultak a termelészövezetek Szákon az Új élet, Szenden az Új tavasz mgtsz, melyek 1977-ben egyesültek és utána már 2817 hektáron gazdálkodtak.

▲ III. Katonai Felmérés

▲ III. 1941-es katonai

▲ 1981-es topográfiai

▲ Szend történeti része ma a levegőből

▲ Szák történeti része ma a levegőből

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGEK

MUNKÁS SZENT JÓZSEF RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM (SZEND) FŐ UTCA 1746-1794:

Szákszend legkorábban épült temploma a szendi római katolikus templom. Szend történeti szerkezetének centrumában, a Fő és a Kis utca metszéspontjában helyezkedik el. Az téglalap alaprajzú, egyhajós templom szentélyével fordul a Fő utca tengelyébe.

A Munkás Szent József római katolikus templom 1746-47-ben épült Kutner Jakab tervei alapján. 1793-94-ben Gött Antal tervei-nek megfelelően átépült és kibővült. Ekkor épült déli homlokzata elé tornya is. A műveletek anyagi támogatója gróf Esterházy József volt. A templomot a XIX. században felújították.

Az elágazó utcák közötti szigeten álló egyhajós, nyújtott félköríves szentélyzáródású templom főhomlokzatán toronnyal. A félkö-ríves záródású szentély homorú ívvel csatlakozik a főhajóhoz. Jobb oldalon kis sekrestyét építettek hozzá, mely ezt a lendületet folytatva íves kialakítású oromfallal csatlakozik hozzá. Az épület magán viseli mind a barokk, mind későbbi korok építészetének jegyeit. A főhomlokzaton a templomhajó sarkai hátrahajló ívben lementszettek, felül ezt az ívet követve a torony háromszögletű oromzattal csatlakozik a hajóhoz. Az attika szélén két oldalt a vértesszentkereszti bencés apátságból származó oroszlánokat ábrázoló kőfaragványt építettek be. A templomhajót kontyolt nyeregtetős kialakítású fedélszék és cserép fedi, a torony háromszögletű oromzatos törtvonalú órapárkány feletti nyolcszögletű toronysisakját fémlemezzel fedték be. A templom külseje gazda-gon díszített. A szegmensívvel keretezett táblásdísszel ellátott ablakok felett, tükrös, triglifes párkánydízsz látható. A szentély hátsó falának tengelyében az ablakokhoz hasonlóan kialakított falfülkében Madonna szobrot helyeztek el.

A bejárat a torony aljában van, előtte támfalakkal gyámolított feltöltésen kis kertet alakítottak ki.

ŐRZŐANGYALOK RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM (SZÁK) DÓZSA GYÖRGY UTCA 1766

A település szélén, a temetőben álló Szent Őrzőangyalok római katolikus templom a korábbi XV. századi gótikus templom felhasználásával, 1776 körül épült Fellner Jakab tervei alapján. A templom Szák egykori fő utcájától nyugatra fekvő dombon, az egykori kolostor mellett áll. Az átépített egyhajós templom megőrizte a középkorban szokásos kelet-nyugati tájolást. A kontyolt nyeregtetővel ellátott templom nyugati oldalán a főhomlokzat elé lépő harangtornyot gótikus lépcsős támpillérek erősítik. A tornyot a párkányzat felett kőből rakott gúla alakú sisak zárja le. Nyugati homlokzatához lépcsős támpillérek csatlakoznak. A támpilléreken túl a torony lőrésszerű ablakai és nyílásai szintén a korábbi gótikus középkori templom megmaradt részletei. A templomba a lizénákkal tagolt kelet-nyugati tájolású templomhajóhoz déli oldalon csatlakozó kis előtéren keresztül a karzat alatt lehet bejutni. Ezzel szemben az északi oldalon sekrestye épült a támpilléreken kívül. A belső tér boltozatos, az egyenes záródású szentélyben kis falfülkében festett Madonna szobor látható. A templom veszélyeztetett állapota a néhány éve történt statikai megerősítésnek köszönhetően megszűnt, ezt követően a belső tér felújításra került.

MAGTÁR (SZÁK) DÓZSA GYÖRGY UTCA 1766

A Fellner Jakab által tervezett épület a Dózsa György utca déli oldalán helyezkedik el az óvoda mellett az utca kiteresedésében. A magtárat az Eszterházy család építtette 18. század második felében. A cserép fedéses kontyolt nyeregtetős épülethez az északi oldalon földszintes toldalék épült. Két bejárata van a homlokzatán, valamint egy befalazott ajtó. A valamikor vakolt épület ma csupasz külsején jól látszanak a többszöri átalakítás nyomai. A négy szintes létesítmény belső térében még megvannak a magtár eredeti szintjeinek fa ácsolatai, a közlekedőlétrák, deszkázatok és az egész belső épületszerkezet. Később a Termelő Szövetkezet használta, volt itt kocsmá és lakás is. Sajnos az épületet jelenleg nem használják, pusztul, várja gazdáját, aki méltó funkciót talál neki.

REFORMÁTUS TEMPLOM (SZEND) CSILLAG UTCA 1789; 1936

A Türelmi Rendeletet követően 1789-ben épült a mai Csillag utcában, kerítéssel körbe kerített telekre a református templom. Az egyszerű megjelenésű egyhajós téglalap alaprajzú hajóhoz a főhomlokzaton, elé álló négyzetes alaprajzú torony csatlakozik. Az épületet a külső nyílásokon túl csupán a templomhajó toronyra is ráfutó főpárkánya tagolja. A tornyot a profilozott párkányzata felett törtvonalú, palafedésű gúlasisak zárja le, a hajót cseréppel fedett kontyolt nyeregtető. A síkmennyezetes belső térbe a torony aljában található kőkeretes kapun át lehet bejutni, a bejárat feletti fakarzat alatt. A templomot 1936-ban átépítették.

EVANGÉLIKUS TEMPLOM (SZÁK) 1848

Az eredeti evangélikus templomot 1610-ben emelték Szák történelmi fő utcájának kanyarjától északra fekvő kiteresedésben. Alapkövét 1848 márciusában fektették le, s szeptemberben már fel is szentelte Haubner Máté püspök. Erről a bejárat felett elhelyezett táblán is megemlékeztek. A templom a korábbi 1661-ben épült templom átépítésével nyerte el mai klasszicista stílusú formáját. Az egyhajós, egyenes szentélyzáródású keleti tornyos épület a Dózsa György utca öléssében, szigeten található. A főhomlokzatot páros lizénák tagolják, melyek között a kőkeretes bejáraton át lehet bejutni a templomba. A bejárat fölött torony emelkedik. A templom a kor nagy építőmesterének és ezen a vidéken számos épületet alkotó Fellner Jakabnak nevéhez köthető.

RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG

Szákszenden 4 db nyilvántartott régészeti lelőhely van:

- Nagy Gyeptörés
 - Szák – Vasútállomás környéke
 - Szák – id. Murcsik János földje (korai bronzkori leletanyag)
 - Téglagyár (későbronzkori „Halomsíros” kultúrához tartozó ház, s egy V. századi, népvándorlás kori ház)
- További régészeti értékek a korábbi nyilvántartás szerint Pesty Frigyes adatgyűjtései alapján:

- A falutól nyugatra 100 m távolságra zárda romjai
 - Szt. Mihályi pusztán régi kolostorrom
 - Szenden a régi oratóriumban a Nemes - tó partján feliratos római kő került elő
 - Szend Fortunának dedikált oltár
- Táji jelleget hordozó lakóépületek
Védett épületek

▲ Védett épület: Evangélikus templom (Szend) Fő utca 1860

A TELEPÜLÉSKÉPET MEGHATÁROZÓ VÉDELEMRE/ARCHIVÁLÁSRA JAVASOLHATÓ ÉPÜLETEK

Előkertes, oldalhatáron álló földszintes lakóház-úgynevezett hosszúház, a magasított utcai homlokzat felett kontyolt nyeregtető cserépfedéssel, az utcai homlokzaton az ablakot nagyobbra cserélték.

Javaslat: utcai homlokzaton eredeti arányú és méretű nyílások visszaállítása, korábbi tornácos jellegre utalással.

▲ Lakóház
Csillag utca 5.
178 hrsz.

Gazdasági épület (volt magtár), az oromfalas nyeregtetős kétszintes főtömeghez a keleti hosszoldalon 2 kisebb egyszintes, szintén oromfalas nyeregtetős épület-szárny csatlakozik. Egyszerű, de szép arányú, téglarchitektúrájú épület a főtömegben fogazott ereszpárkánnyal és cserépfedéssel. A földszinti ablakok feletti kiváltók nagyon szépen faragottak. Az emeleti ablakok körül karakteres pallótok. Nyugati oldalán 20. századi csarnoképületek, silók. Jelenlegi állapota pusztuló.

Javaslat: építészeti értékeinek figyelembe vételével teljes felújítás, megfelelő rendeltetéssel, értékőrző használatlall ellátva.

▲ Malom,
takarmánytároló
Kossuth Lajos utca végén
302 hrsz.

Előkertes, oldalhatáron álló földszintes lakóház, utcával párhuzamos mind a két végén kontyolt nyeregtetővel. Az utcai homlokzat megőrizte eredeti tagolását, az ablakok eredetiek.

Javaslat: a tetőhéjazat cserépfedésének visszaállításával struktúrát kapna a tetőszerkezet. Homlokzat-tagolás táji jelleg kutatása alapján kiegészítve javítana az utcai homlokzati arányon.

▲ Lakóház
Száki utca 36.
573 hrsz.

Minimális előkerttel épült, oldalhatáron álló földszintes lakóház-ügynevezett hosszúház, magasított utcai homlokzat felett kontyolt nyeregtető cserépfedéssel, az utcai homlokzat hajlított párkánnyal zárul. Az utcai homlokzaton az ablakot nagyobbra cserélték, a tornác ajtót az utcai homlokzaton befalazták.

Javaslat: az eredeti nyílászárók méretét követő utcai homlokzat visszaállítása, a tornác-ajtó helyének építészeti eszközökkel való megidézése, vagy visszanyitása a főhomlokzatra. A legközelebbi homlokzatszínezéskor az eredeti színhez (tört-fehér, drapp, sárga,) közelebbi színválasztás indokolt.

▲ Lakóház
Győri út 13.
627 hrsz.

Előkert nélküli, oldalhatáron álló földszintes tornácos lakóház-ügynevezett hosszúház. A magasított utcai homlokzat felett a kontyolt nyeregtető cserépfedésű. Az utcai homlokzat markáns lépcsőzetes tagozatos párkánnyal zárul. Az utcai homlokzat megőrizte eredeti tagolását, az ablakok eredetiek, az ajtót kicserélték. falazott oszlopokon álló mellvédfalas veranda szép látszó mennyezeti gerendázattal.

Javaslat: Teljes felújítás az eredeti nyílászárók megtartásával – tornác-ajtó eredetihez hasonlóra cseréjével. Az utcai homlokzat festése egyszerűsítendő.

▲ Lakóház
Győri út 33.
639 hrsz.

Minimális előkerttel rendelkező, oldalhatáron álló földszintes tornácos lakóház –ügy nevezett hosszúház,-magasított utcai homlokzat felett kontyolt nyeregtető cserépfedéssel, az utcai homlokzat hajlított párkánnyal zárul. Az utcai homlokzaton az ablakot nagyobbra cserélték a falazott oszlopos veranda végét vélhetően utólag beépítették.

Javaslat: az utcai homlokzat eredeti nyílásméreteinek visszaállítása.

▲ Lakóház
Győri út 43.
645 hrsz.

Előkertes, oldalhatáron álló földszintes lakóház-úgynevezett hosszúház, magasztott utcai homlokzat felett kontyolt nyeregtető cserépfedéssel, a falazott veranda oszlopok lépcsőzetes gallérral zárulnak, a mellvédfalas verandán szép látszógerendás mennyezet van. Az utcai homlokzat megőrizte eredeti tagolását, a nyílászárók eredetiek (a tornác ajtaja hiányzik) a homlokzatnak finom vakolat architektúrája van szép részletekkel - sajnos pusztul.

Javaslat: Eredeti építészeti elemek megtartásával teljes felújítás.

▲ Lakóház
Dózsa György utca 30.
1226 hrsz.

Előkertes, oldalhatáron álló földszintes lakóház-úgynevezett hosszúház, magasztott utcai homlokzat felett kontyolt nyeregtető palafedéssel, markáns falazott párkánnyal. Az utcai homlokzaton az ablakot nagyobbra cserélték.

Javaslat: az utcai homlokzaton, az eredeti méretű nyílászárók visszaállítása. Parabola antenna áthelyezése az utcai főhomlokzatról, az udvari mellék homlokzatra.

▲ Lakóház
Dózsa György utca 9.
1315 hrsz.

Hosszúház hajlított házzá bővítve, tagolt utcai homlokzattal az utcai rész felett sátoztető cserépfedéssel. A terepszinttől jól kiemelt utcai traktuson nagyméretű ablakok, szép kovácsoltvas kerítés vaskos kőből falazott kapubálpányokkal.

Javaslat: az utcai homlokzaton, az eredeti méretű nyílászárók visszaállítása. Parabola antenna áthelyezése az utcai főhomlokzatról, az udvari mellék homlokzatra.

▲ Lakóház
Dózsa György utca 3.
1319 hrsz.

EGYÉB A TELEPÜLÉSTÖRTÉNETÉBEN JELENTŐSÉGGEL BÍRÓ ÉPÍTMÉNYEK

▲ Második világháborús emlékmű

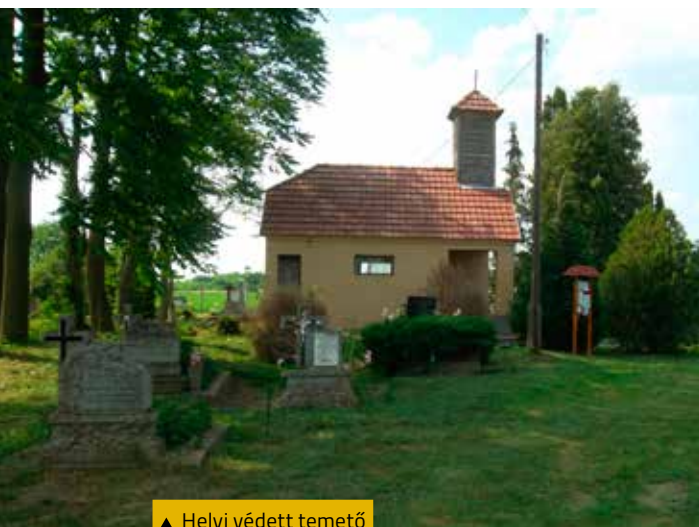
▲ Első világháborús emlékmű

▲ A Szabó kereszt

▲ Szákszend emléket állított a két világháborúban elesett hőseinek.

▲ Helyi védett temető

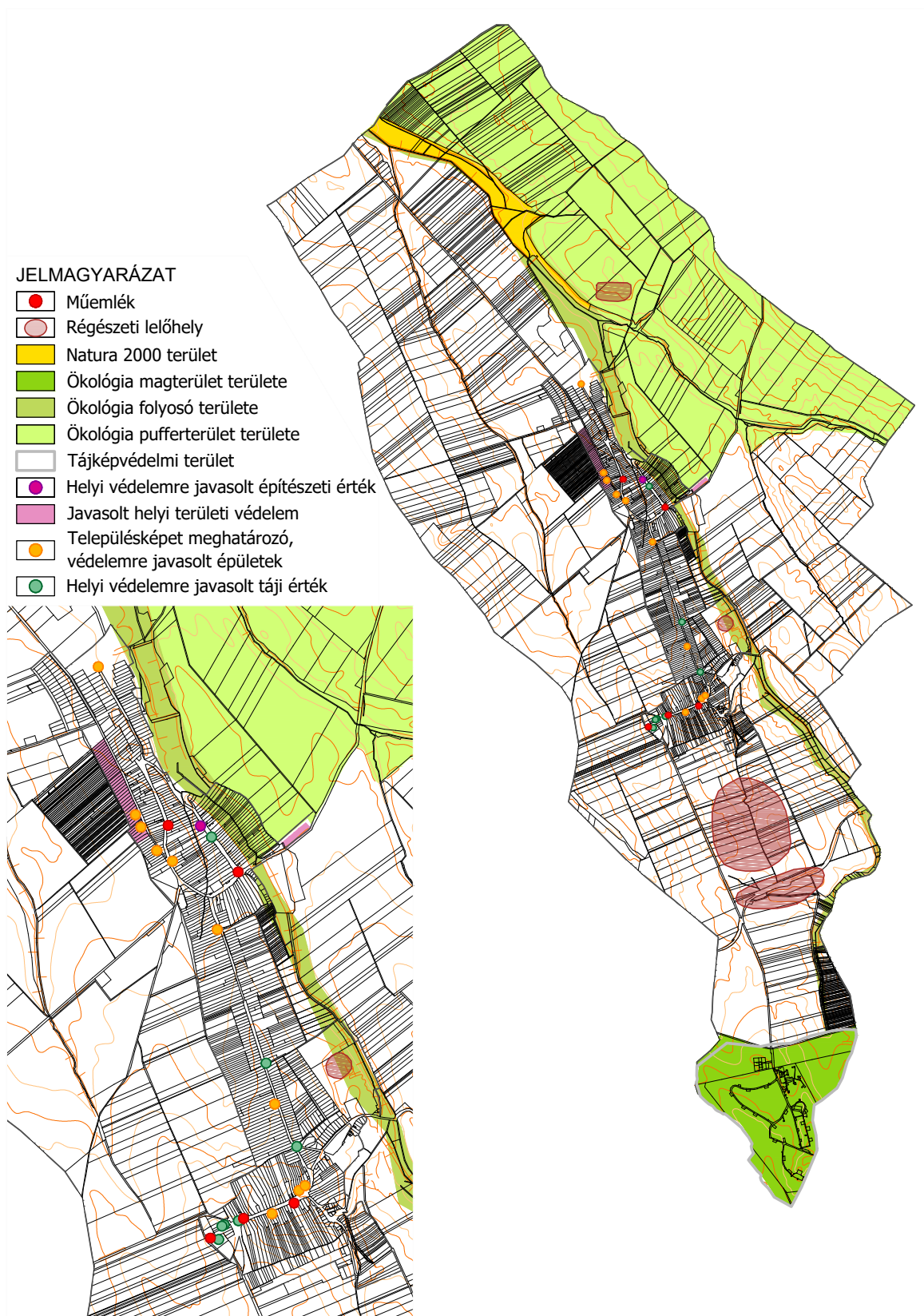

ÉRTÉKES NÖVÉNYEK

Szákszendben széles közterületek állnak rendelkezésre nagy kiterjedésű zöldfelületekkel. A zöldsávokban idős, szép alakú, nagyméretű fákat, fasorokat is láthatunk. Ezek elhelyezkedését a fenti ábra szemlélteti. Védelmükre, a fasorok hiányzó egyedeinek pótlására nagy hangsúlyt kell fektetni, hiszen a zöldfelületek rendkívül fontos elemei az utcaképnek, az élhető lakókörnyezetnek.

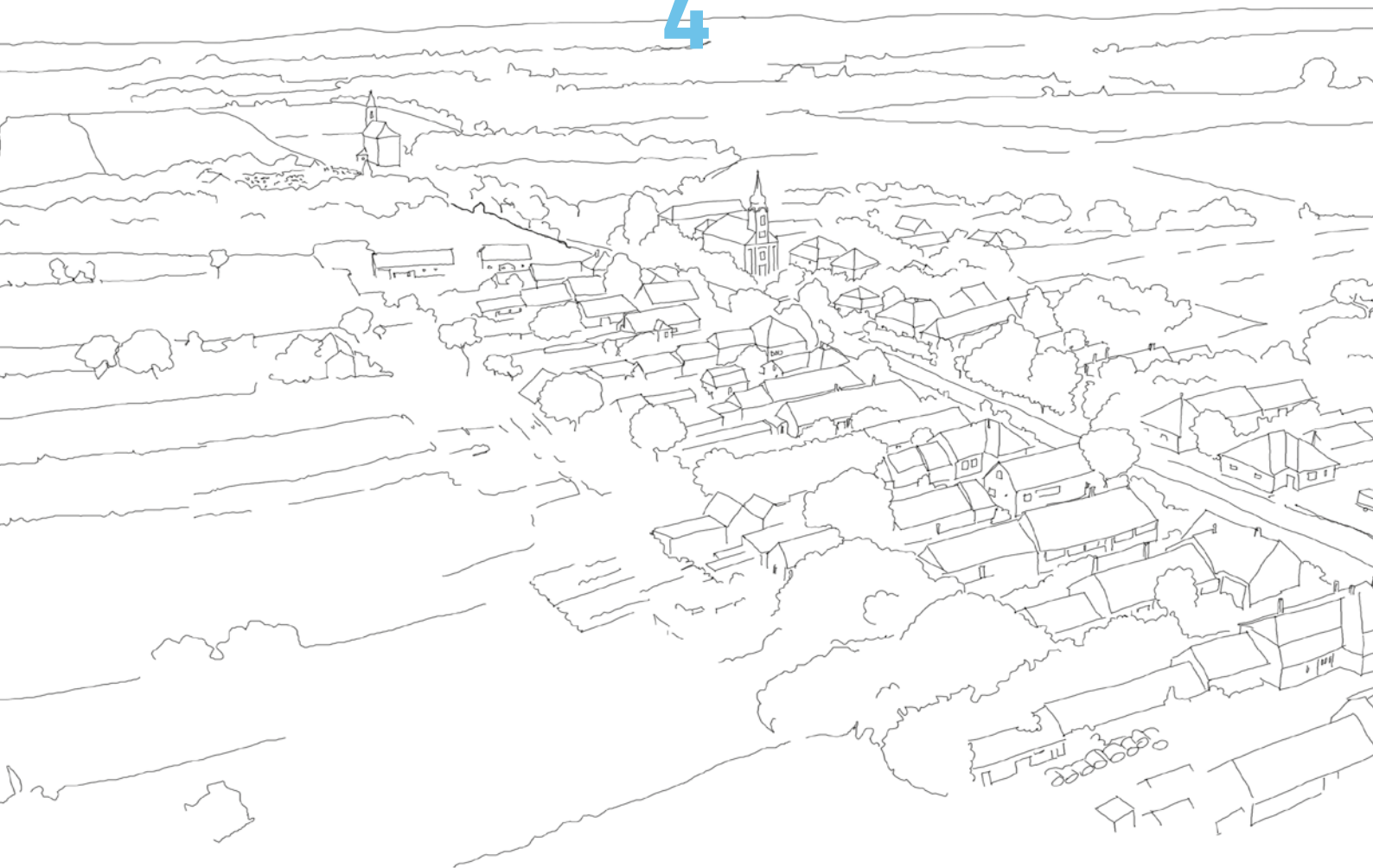
VÉDETT TERÜLETEK, HELYI VÉDELEMRE JAVASOLT TERÜLET:

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK SZÁKSZENDEN

4

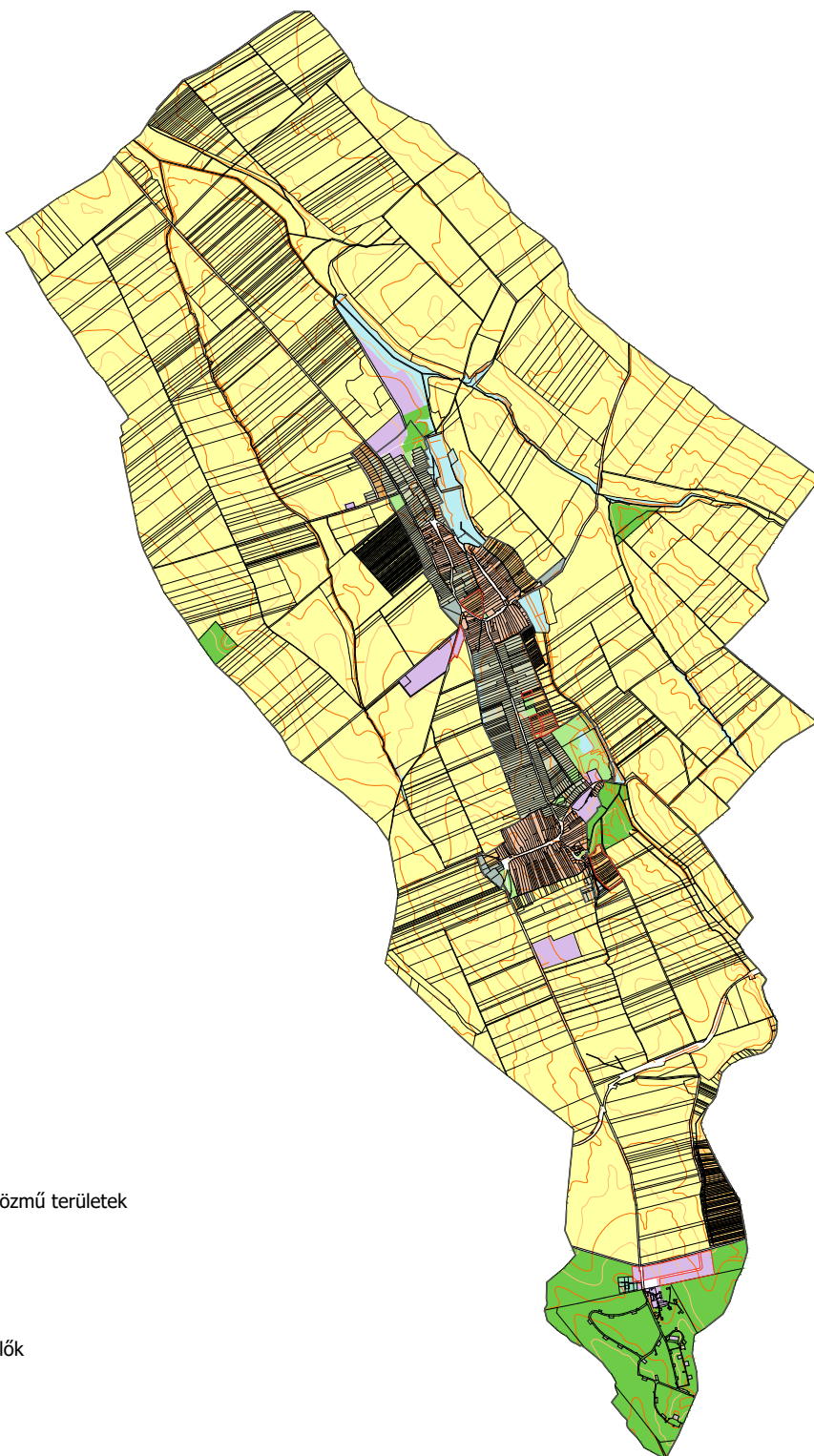

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK ÉS AZOK ARCULATI JELLEMZŐI

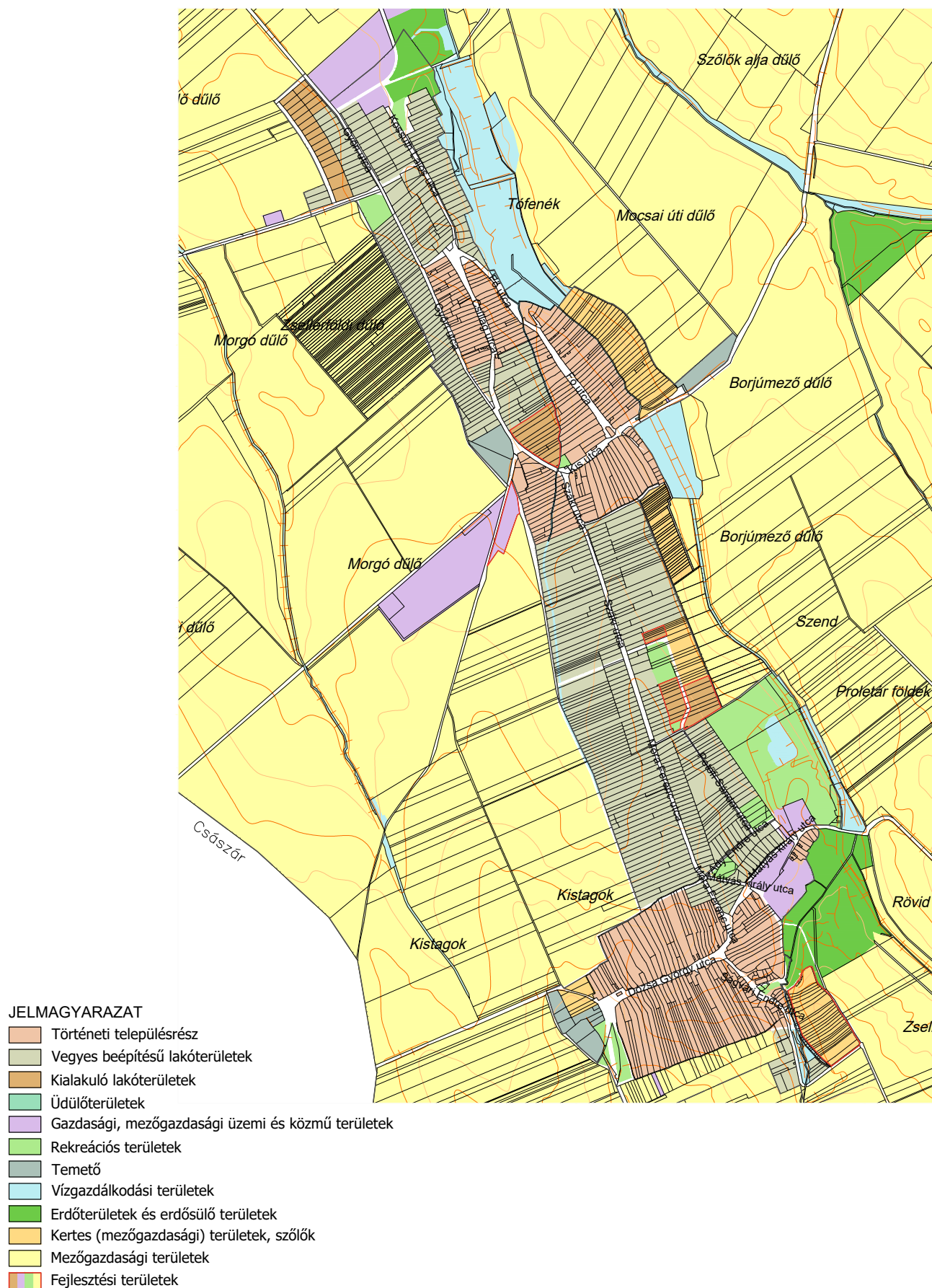
Településképi szempontból Szákszend teljes közigazgatási területe meghatározó szereppel bír. Ennek megfelelően a karakterlehatárolások felölik a teljes közigazgatási területet.

JELMAGYARAZAT

- Történeti településrész
- Vegyes beépítésű lakóterületek
- Kialakuló lakóterületek
- Üdülőterületek
- Gazdasági, mezőgazdasági üzemi és közmű területek
- Rekreációs területek
- Temető
- Vízgazdálkodási területek
- Erdőterületek és erdőszülő területek
- Kertes (mezőgazdasági) területek, szőlők
- Mezőgazdasági területek
- Fejlesztési területek

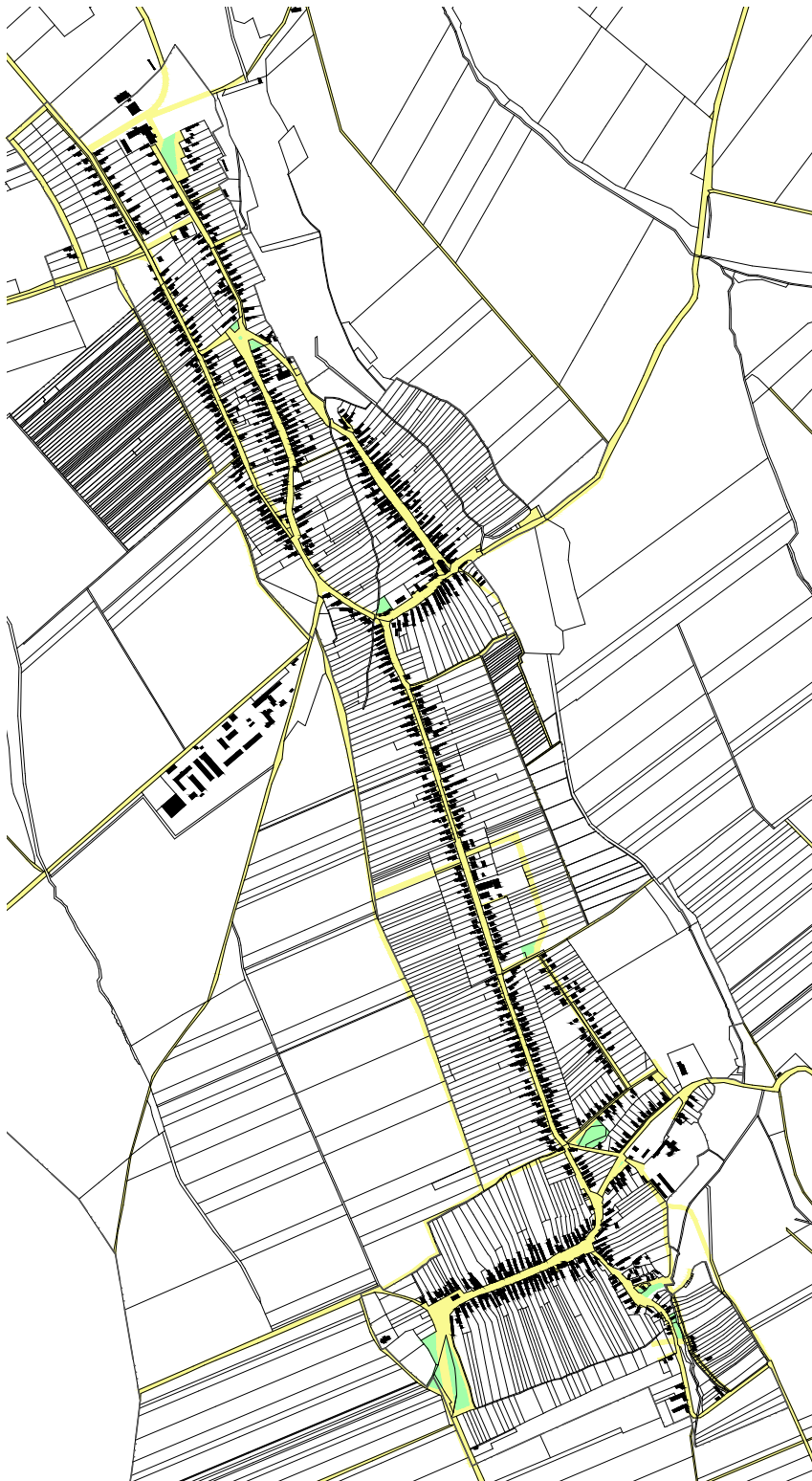

SZÁKSZEND BELTERÜLETI TÉRKÉPÉN LÁTHATÓ ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEI

TELEPÜLÉSSZERKEZET, BEÉPÍTETTSÉG

Szákszend mára kialakult településszerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy a megye leghosszabb településévé vált Szák és Szend összenövésével kialakult szerkezet.

A történeti térképek bizonyossága szerint (lásd előző fejezetekben) az utcahálózat fő elemei nem változtak, az újabb beépítésű településrészek szerves kiegészítései a település szerkezetének. Úthálózatának fő eleme az országos úthálózati elemet képező Győri utca–Száki utca–Móra Ferenc utca–Dózsa György utca útvonal, mely valóban a község fő szervező tengelye, az utcahálózat többi eleme erre van felfűzve.

A történeti központ volt az elsősorban mezőgazdálkodással, állattenyésztéssel foglalkozó lakosság lakhelye és az egyházi illetve egyéb intézményeit befogadó épületeinek helyszíne.

1. TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

TÖRTÉNETI TÉRKÉPEK SZÁKSZENDET BEMUTATÓ RÉSZLETEI

Szákszend történeti településközpontjának tekintett részei Szák és Szend településmagjából áll. A két történeti településmag alapszerkezete, utcahálózata és tömbstruktúrája évszázadok óta szinte érintetlen. Beépülésére a szerves fejlődés jellemző.

A legrégebbi fő utca Szákon a kelet-nyugati irányú Dózsa György utca, amely keleti oldalról a Mátyás király utca kanyarjával illeszkedik az úthálózatba. Az ide merőlegesen érkezik a Ságvári Endre utca első szakasza, mely további lakóterületekkel egészíti ki a történeti településrészt.

Szenden összetettebb utcahálózatot figyelhetünk meg. Az első katonai felmérésen látható, hogy a településrész gerincét adó Fő utcára szerveződött a település többi utcája. A Fő utcához merőlegesen csatlakozik a Kis utca. A Csillag utca és a Száki utca északi szakasza is beépült ekkorra, és létrejött néhány lakóház a Csillag utcai telkek végében Győri utcára nyílván.

▲ Második Katonai Felmérés (1806-1869)

A történeti településrészen kialakult lakótelkek ma is őrzik szalagtelkes szerkezetüket, az oldalhatáron álló földszintes épületeik ritmust adóan sorakoznak egymás mellett. A széles utcákat előkert nélküli házak szegélyezik, melyek között többnyire áttört kerítések engednek betekintést az udvarba. Az utca tengelyére merőleges gerincű lakóépületek vakolt homlokzatúak, többnyire cseréppel fedett teljesen kontyolt, vagy utcára merőleges gerincű oromfalas tetőkkel fedett kialakításúak. Némelyike a hosszházas tornácos formát képviseli. A történeti településrész területén az épület lábazata ál-

talában helyi építőanyagból készült, melynek anyaga vörös kő. Mivel a helyi lakosság intenzív földműveléssel és állattartással foglalkozott, melléképületek is megjelentek. A hosszú szalagtelkek keskenysége miatt ezek jellemzően a lakóépületek mögött helyezkednek el.

Mindkét történelmi településrag településképi karakterét meghatározó intézményi épületei a templomok. A két falu „összenövésével” a legjelentősebb közintézmények „kikerültek” a települések közötti településrészre, ez által egy új közös központot képezve. Így a történelmi területen az egyházi intézmények körül maradtak meg a község életében jelentős teresedések, találkozási helyszínek.

A régi központok rendeltetésüket tekintve ma jellemzően az egyházi rendezvényekhez kötődnek, a Száki részen a római katolikus és az evangélikus templom található, látogatottságát tekintve talán az evangélikus a dominánsabb, míg a Szendi részen mindhárom felekezet temploma megtalálható, Szákszend másik római katolikus és evangélikus temploma mellett itt található a református templom is.

Szákot bemutató korabeli felvételen templomba menet látható a falu lakossága

A Szák-i településrész evangélikus templomához vezető Dózsa György utca felőli látvány

Az evangélikus templom körül kiépült lakóházak formájukban, telepítésükben megtartandó utcaképet képviselnek. A tornácos hosszházak példáit mutatják teljes konttyal képzett cserép fedésű tetőkkel. Az utcai főhomlokzatukon tornácajtó és eredendően két keskeny ablaknyílás kialakításával.

A Dózsa György utca mentén a lakóépületek beépülésükkel nem követik a szigorúan az utcavonalat. Az északi oldalon többnyire előkert nélküliek, míg a déli oldalon előkertesek a beépítések. A zömében hosszázás („L” alakban hajlított hosszázás) formában kialakított épületek hol merőleges tengellyel állnak az utcavonalra, hol attól eltérő szögben. Ez az utcaképben nem okoz problémát egyrészt az utcában jelenlévő fasorok miatt, másrészt éppen ez adja az utca változatosságát, természetes kialakulásának hatását és nem mérnöki pontossággal szerkesztett voltát. Az örökségi fejezetben látható településképet meghatározó épületek sora, melyek karakterjegyei a településrészen megőrzendő, felújításuk során, vagy új épületek

építéskor hozzájuk illeszkedő épületeket javasolt tervezni, készíteni.

Némelyik udvar belső kialakítása is követi a célszerű használat által megkívánt beépülést, ettől a melléképületek, vagy a pincelejáratok kiképzése az udvarban természetes, és hiteles.

Hagyományos, hangulatos udvarbelső

A Szák-i településrész néhány figyelemre méltó régi lakóháza

Csillag utca végén a református templom

A Fő utca széles impozáns zöldfelületi sávokkal biztosítja az előkert nélküli beépítésű utca kellemes térarányát. Jó példa az alábbi képeken a tornácra vezető utcai homlokzati ajtó felszámolása után annak jelzés értékű megtartása. Az épület színezésére javasolt a hagyományosan használt színek közül választani, pasztell sárga, fehér, vörös színek közül választani

A Kis utca és a Fő utca lakóházai hosszházas beépítéssel őrzik a hagyományos beépítésű lakótelkek példáit.

Az udvari nyílások az eredeti ajtók és ablakok méretét, formáját őrzik. Ennek megfelelően javasolt az utcai homlokzat visszaállítása is. A homlokzat színezését javasolt a hagyományos színeket alkalmazni egy újabb homlokzati felújítás során. A tetőhéjazat cseréje esetén gondos anyagválasztást igényel, hogy megtartsa példa értékét az épület. Kerülendő a betoncserép, vagy a bitumenes zsindely alkalmazása. Javasolt a hódfarkú, az égetett agyag-cserép a homlokzat választott színével harmonizáló színű cserépfedés alkalmazása..

A történeti településrészen több figyelemre méltó épület található melyek ugyan részben „rontott” homlokzati elemekkel is rendelkeznek, de egyes részleteikben még képviselik a múlt hagyományos karakterjegyeit. Ilyenek találhatók a Száki rész főutcáját képviselő Dózsa György utca mentén, vagy a Szendi részen a Kiss utcában, a Fő utcában és a Csillag utcában.

A Szendi településrész látványa a Száki római katolikus templom dombjáról észak felé tekintve.

Szend Fő utcájának korabeli látványa, háttérben a rk. templom, míg az előtérben az 1936 előtti az evangélikus templom, mivel ezt követően a toronysüveget a maira cserélték.

2.VEGYES BEÉPÍTÉSŰ LAKÓTERÜLETEK

A vegyes beépítésű lakóterületek a történeti településrészek továbbépülésével hozzájuk kapcsolódó utcahálózat tovább építésével alakultak ki.

A vegyes beépítésű területek közé sorolódtak a második világháború után megindult intenzív lakásépítés során kiépült, vagy legalábbis akkor a beépítéssel besűrűsödő lakóterületek. Ezek megjelennek a település északi részén (a Győri utca mentén és a vele párhuzamos Kossuth Lajos utcában, illetve a Csillag utca déli szakaszán) vagy a történeti településrészeket összekötő, településrészen, a Száki utca, a Móra Ferenc utca és a Petőfi Sándor utca mentén. Szintén ide sorolódott a Ságvári Endre utca déli szakasza.

A történeti településrészhez kapcsolódó, új és korábbi hagyományos módon kialakított épületekkel vegyesen beépült utcák, melyek jellegében hasonlóak a történeti településrész utcáinak látványához, de beépülésük szakaszosan jött létre, miáltal kevésbé egységes építészeti arculatot eredményezőek. A két település összekapcsolódásával a település „súlyponti részén” a két településrészt összekötő út középső szakaszán új központ jött létre.

Szákszend új intézményi központja

A tudatos településtervezés következtében Szák és Szend a második világháborút követően összeépült. Közigazgatásilag 1984-ben egyesültek, ezzel létrejött egy 5 km hosszúságú falu. A község legjelentősebb intézményei a két falu közötti út mentén helyezkednek el. A Száki utca keleti oldalán található egymás mellett egy élelmiszerbolt, a Posta, a Községháza, a Faluház és az Öveges József Általános Iskola. A nyugati oldalon a Községházával átellenben az Orvosi Rendelő, három telekkel arrébb a Takarékszövetkezet. Nem véletlen, hogy az új-központ mindkét korábbi településtől egyforma távolságra épült ki.

Az egymástól nem jelentősen különböző időben megépült intézményi épületek az aktuális építészeti divatnak megfelelő stílusban épültek. A helyi lakóházakon megjelenő karaktertől eltér építészeti megformálásuk, de ez rendeltetésükből fakadóan elvárt különbözőség.

Színeikben harmonizálnak egymással. Tetőhajlásszögben a Faluház és az iskola újabb épületszárnya egyezik. Eltér a tornaterem lapostetős nagy tömege, de ez az utcaképben nem jelenik meg.

A Községháza és az Orvosi rendelő melyek később épültek. Ezek építészeti formálása már más, az újabb irányzatnak megfelelően alacsonyabb hajlásszögű tetővel fedve.

Többféle karaktert képeznek a vegyes beépítésű lakóterületek is. Egyrészt követve, megtartva a hagyományos hosszaházak tornácos földszintes parasztházak, oromfalas, vagy teljes kontyolt utcára merőleges gerinccel létrehozott épülettömegeit.

Másrészt előfordulnak a modernebb, de még mindig szigorúan oldalhatáron álló épülettípusok, melyek az újjáépítés utáni tömeges lakásépítés következtében létrejövő épületek vidéki típusai. Az 50-es és 60-as években megjelenő „kocka-házak”, sátoztetűvel és manzárdtetűvel, majd később a 70-es és 80-as évek kétszintes „óriás-házai”, melyek olykor a tetőtér beépítése révén a három lakószintet is elérik. Nagyon vegyes a kép, a lakóházak többféle jellegzetességet képviselnek.

Az alapvetően kettős karakter-követés mellett jelentősen befolyásolja e településrész arculatát, hogy beépülése szakaszosan jött létre. Ebből következően nem tud egységes építészeti arculatot mutatni. Több esetben a központi területek kiegészítései, így a telekosztás és az utcák vonalvezetése a történeti rész folytatásaként alakult, illetve helyének kijelölése tudatos, szerkesztett.

Az épületek oldalhatáron álló beépítési móddal jöttek létre és jellemző a kisméretű előkert, vagy előkert nélküli beépítés. A hozzájuk köthető építészeti formavilágot a keletkezés időszaka szerint lehet meghatározni. Egyes részekben még erősen kötődnek a hagyományos beépítést képviselő hosszházas építési formához, más részekben a hatvanas évekre jellemző kockaházas beépítése, vagy a hetvenes évek második felére felerősödött „ormfalas, vagy utcával párhuzamos gerincű többszintes épületek is jelen vannak.

Téglány, vagy hajlított ház, azaz „L” alakú alaprajzzal, sátor, vagy manzárd tetővel is épültek lakóházak. Megjelentek a több-szintes épületek és az utcával párhuzamos gerincű tetőszerkezetek is. Eltekintve néhány kirívó esettől az utcák összképe, ha szakaszosan is, de szerencsére egységes maradt. Az oldalhatáron álló beépítési mód továbbra is megmaradt, melyet a kialakult telekszerkezet meg is követelt. A homlokzatok színei változatosak, olykor élénk színezésűek, azonban jelen van a puritánabb formálású fehér és pasztellszínek alkalmazása is. Egyes épületeken megjelentek a kőporos vakolatszínek, de ezek még a „földszíneihez” hasonlóak nem olyan harsányak, mint az újabb, a felújított a legújabbak a műanyag-festésűek. Ezeken a területeken továbbra is a harmonikus homlokzati festéseket kívánatos követni, az említett pasztellszíneket, és még a föld-színeit lehet erősebb színben.

Az újabb 70-80-as évek beépítéseire jellemző a „nagy méretű” tömegükben hangsúlyos előkertes épületek sora. Az ilyen földszint, vagy alagsor + emeletet, illetve földszint + beépített tetőteret tartalmazó, utcával párhuzamos gerincű tetővel képzett családi házak épültek a Száki utca keleti oldalán, vagy a Győri utca nyugati oldalán.

Az új építési formák tehát magasabb épületeket, nagyobb tetőzettel rendelkező tömegeket képviselnek. Látványuk, méretük tompítható az utcaképben az elő-kerti növényzet jó megválasztásával, vagy utca menti fasorok telepítésével. A hagyományos és az új épület megfér egymás mellett, ha anyaghasználatuk karakteresen nem tér el, ha színezésük harmóniára törekszik, s nem utolsó sorban, ha a meglévő szomszédos épületekre „felel” az új beépítés.

Néhány példa arra, hogy miként változik meg az épület egyes homlokzati részlete, ha utólagos hőszigeteléssel látják el az épületeket. A két baloldali esetben nem készült új tetőszerkezet, ezért az ereszalj szinte eltűnik, s a lábazat vagy új burkolatot kapv, vagy hátra lép a homlokzati síktól. A jobboldali esetben új tetőszerkezet készült, nagy méretű párkány kiüléssel, így újra kalapos a ház, míg az előző esetekben inkább csak sapkát visel.

Utcával párhuzamos gerincű alagsor + földszint + tetőteres épületek is jelen vannak a Száki utcának egyes szakaszán, mely ismét egy újabb karaktert képvisel a faluképben.

Végül egy példa arra, hogy az utcával párhuzamos, vagy utcára oromfallal merőleges gerincű tető kérdését és illeszkedését miként lehet „feloldani”.

3. KIALAKULÓ LAKÓTERÜLETEK

A karakterhez tartoznak a legutóbbi időkben tervezett fejlesztési területek, valamint az elmúlt évtizedek alatt utcahálózattal kialakított, de még nem teljesen beépült lakótelkek, a folyamatos beépítésre alkalmasa telkek, de mindazok a területek is, melyek már telekosztásuk megléte miatt az megfelelő úthálózat kialakítása után bármikor beépülhetnek. Ezek közé tartozik a község északi részén a Győri utca nyugati oldalán, vagy a Száki utca elején lévő, valamint az új-központtól keletre fekvő telkek. Az új beépítéseknél felmerül a kérdés, hogy az épületek formálása, kiváltképpen a tetőzetek, milyen trendet is kövessenek. Szabadon saját értékrend határozza-e meg, vagy majd mindig az éppen aktuálisan elsőként építők karaktere?

Vannak olyan kiépülésre váró területek is melyek még nem rendelkeznek feltáró úthálózattal, telekosztással, ma még művelt mezőgazdasági területek. Amikor a területek beépítése megkezdődik, az abban az időben divatos építési formát fogják választani a területen építkezni vágyók. Nem tudható milyen időtávban következik ez be, s, egyáltalán fennáll-e még a fejlesztési területek ilyen számban való megtartásának szándéka. Erről természetesen majd a településfejlesztési koncepció felülvizsgálata során dönt a község vezetése.

De karakterükben milyenek is a legújabb beépítésű területek, vagy legújabb trendet képviselő lakóházak?

Az új építési formák a szélesebb és osztott épülettömegekkel, nagyobb és szintén osztott tetőzettel rendelkeznek.

Látványukat, méretüket tompítja a településképpen a kertek növényzetének jó megválasztása, különösen, ha tájhoz hasonló növényeket telepítenek. Szükséges az új közterületeken is az egységes, az utca méretéhez

és a beépítések jellegéhez (egyszintes, kétszintes magasság figyelembe vételével) illő fasorok telepítése is. A legújabban épülő házakon megjelennek a hagyományos tetőformától és lejtéstől eltérő, az enyhébb hajlásszögű tetővel fedett földszintes, vagy részben kétszintes, nagy alapterületű és osztott tetőzetű lakóházak is.

Ezek között egyre nagyobb számban jelenik meg a „mediterrán típusnak” elnevezett építési forma. Legfőbb jellemzői a „mediterrán típusnak”: a hazai szokásos tetőhajlásnál kisebb lejtésű (jellemzően 30 fok körüli) több síkra osztott, tördelt tetőfelület, tetőtér beépítés nélküli, terjengős alaprajzú sok-teraszos ház.

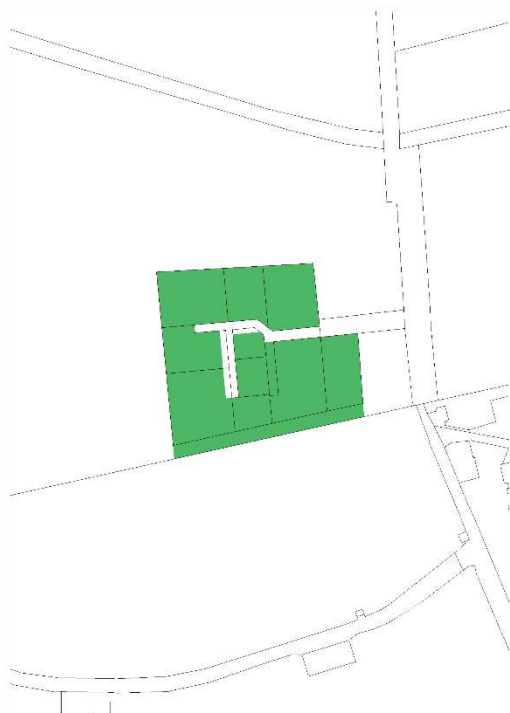
A „mediterrán típusú” épületek gyakran erősebb színezéssel készülnek mind a homlokzat, mind pedig a tető színét tekintve. Meleg, telített színek használatosak, de nem okoznak problémát, ha egymással harmonizálnak. E területek településképi karakter-alakításában különös szereppel bírhat a kötelező főépítész konzultáció.

Az új beépítésű területeken az épületek egyedi formát változatos, osztott tömegeket képviselnek. Látványukat a gazdag növénytelepítés, a természeti táji környezet egységbe foglalja.

4. ÜDÜLŐTERÜLETEK

A település déli részén, a 8135-ös számú úthoz kapcsolódva, attól délre jött létre egy üdülőterületi besorolást kapott már korábban beépített területrész. A beépítés előzménye volt, hogy korábban az itt állomásozó orosz hadsereg laktanyájának itt volt a bejárata, s annak közelében jött létre e beépített terület. Ezeket magánemberek felvásárolták a laktanya megszűnte után, részben üdülési, részben lakhatási szándékkal. Itt kapott helyet egy édesipari kisüzem is. A területet betonkerítés veszi körül, hiszen a laktanya működésekor hozzá tartozott ez a terület is.

Az üdülőépületeket jellemzően lakó rendeltetéssel használják. A házak oldalhatáron vagy szabadon állnak, földszintesek, ormfalasak. Tömegük, a nyeregtetőjük hajlásszöge és látványa is a hagyományos lakóépületekre emlékeztet. Itt áll egy háromszintes nagy lapostetős tömbház is, mely a laktanya épülete volt, ez ma használaton kívüli épület.

Elsősorban a faluban letelepedő, illetve idelátogató külföldiek nyaralói, lakó jellegű ingatlanaiá váltak a földszintes épületek, melyeket az elmúlt 15-20 évben átalakítottak, felújítottak és korszerűsítettek. Hiányzik a terület takarófásítása, védő zöldterülettel, erdősávval való betelepítése.

5. GAZDASÁGI, MEZŐGAZDASÁGI ÜZEMI ÉS KÖZMŰ TERÜLETEK

Számos (13) helyszínen van részben működő részben kijelölt gazdasági, mezőgazdasági üzemi, vagy közmű terület. Ezek közül a 3. jelű helyszín a szennyvíztisztító és átemelő területe, valamint a 7. jelű a vízmű-kút területe. A közművek telephelyeinek, vagy műtárgyainak kedvező látvá-

nyát zöld növényzet telepítésével lehet a megkívánt utcakép elérése érdekében kialakítani.

Az 1. jelű terület déli részén üzemel egy sertéstelep. Épületei földszintesek, telke a megfelelő fásítás miatt beleolvad a tájba.

Az egyik legrégebbi hagyományos gazdasági területnek számít a község északi részén fekvő, egykori magtár és a környezetében kialakult mezőgazdasági üzemi terület, mely még az uradalmi időben keletkezett. (2. jelű terület). Az építészetileg értéket képviselő magtár épülete sajnálatos módon nem rendeltetése szerint használt. Olyan romos és elhanyagolt, hogy félő egyszer visszafordíthatatlanul kezd majd pusztulni, s hiába várja jobb sorsát. A magtár épületegyüttes mellett, csarnok jellegű épületek is találhatók, melyek léptékükben kitűnnek a szomszédos lakóterületek közül. Településképi szempontból előnyös lenne terület határain intenzív növénytelepítést végezni.

Takarmánykeverő telephely, háttérben a sertés-telep és a Szendi-ér egyik tava

A 4. jelű terület a Morgó dűlőben besorolása szerint különleges mezőgazdasági üzem, a volt „szendi tehenészet” melyet egy holland család szintén tehenészet céljára megvásárolt, és gazdálkodik benne. A területen a hagyományos állattartó épületeken kívül két nagyobb csarnok telepítésére lehetőség adódik..

Morgó dűlő beépítése↑

Tánc-klub épülete↓

Az 5. területen a helyi szórakoztató egység alacsony tetőhajlásszögű csarnoka látható. A 6. terület a régi Eszterházy-birtok, melynek épületállománya őrzi az akkori tömegarányokat. Az alulhasznosított telkeken mezőgazdasági és állattartási tevékenység folyik. A 8. területen is a gazdálkodáshoz kötődő épületek láthatóak.

A 8135-ös számú úttól délre lévő 9. és 10. tervezett gazdasági terület hosszan elnyúlik az úttal párhuzamosan. Ezért a gazdasági területen az útról való rálátással kell számolni az épületek és a növényzet telepítése során. A 11. területet egykor a honvédség kezelésében állt, épületállományának stílusa is ennek megfelelő, azonban mára elhanyagolt állapotúak.

Az területek látványának kedvezőbbé tétele érdekében növényzet telepítését javasolt a telephelyek telekhatára mentén megvalósítani, s a betonkerítések képzését növényzet ráfuttatásával látványában oldani.

6. jelű terület: A volt majorság területén ma is állattartás egyéb mezőgazdálkodással összefüggő tevékenység zajlik. Mezőgazdasági üzemi használatát javasolt továbbra is biztosítani, meglévő hosszabb távú hasznosításra alkalmas épületeit múltjához méltóan felújítani.

A gazdasági területeken az új épületek „szabad formálásúak” lehetnek, sem anyaghasználatra, sem tömegformára vonatkozó megkötéssel nem kell számolni. A jelentős rálátással bíró területeken a színek használata során figyelemmel kell lenni a környezet természet-adta színeire. Kerülni kell a harsány, és tájidegen színeket, a növényzet telepítésével osztani kell a nagyméretű tömegek látványát. A természettel harmonizálni kívánatos az épületek színeinek kiválasztásakor.

7. REKREÁCIÓS TERÜLETEK

Szákszend belterületén a nagy telekméreteknél köszönhetően sok a zöldfelület. Igaz, a jellemzően hasznosított növényekkel beültetett kertek – magánterületek lévén – nem pótolják a közösségi zöldfelületeket, de a meglévő zöldfelületek fejlesztésével tovább növelhető a falu zöld jellege.

Közhasználatú rekreációt szolgáló terület a Kultúrház mögött kialakított játszótér és a sportpálya.

A község útjain széles, - fásított és cserjékkel, virágokkal díszített - zöldsávok kedvezően befolyásolják az utcák képét. A település öt templomának és egyéb intézményeinek korlátozottan közhasználatú kertjei is említést érdemelnek.

A működő zöldterületeken és gondozott zöldfelületeken kívül a településrendezési eszközök további nagyméretű rekreációs területhasznosítást jelöl. Ennek legnagyobb méretű és jelentőségű a volt homokbánya területén, Mátyás király utcától északra tervezett belterületi horgásztó kialakítása, s ezzel összefüggésben sport-rekreációs területek létesítése.

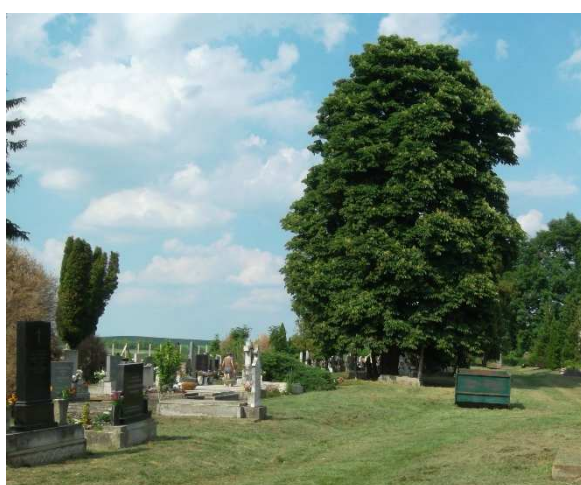
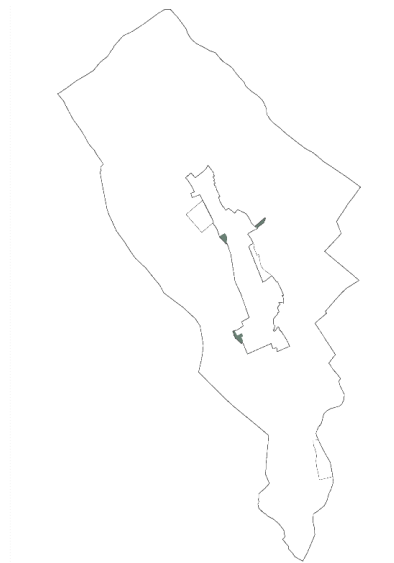
Meglévő közhasználatú zöldfelület a településközpontban kialakított sportpálya. A település lakóinak összesen 3 db focipálya áll a rendelkezésére a rekreációs és a sporttevékenység folytatására.

8. TEMETŐ TERÜLETE

Nagy zöldfelülettel rendelkező különleges területek a temetők. Szákszendén három jelentős, jelenleg is használt temetőterület található. Szend településrészen a belterülethez nyugatról és keletről is egy-egy temető kapcsolódik, mindkettő szép, természeti környezetben. Délen a száki református temető dombjáról gyönyörű kilátás nyílik a községre és a környező tájra, a temető mellett vadregényes környezetben fekszik az egykori izraelita temető és itt található a szovjet katonai temető is.

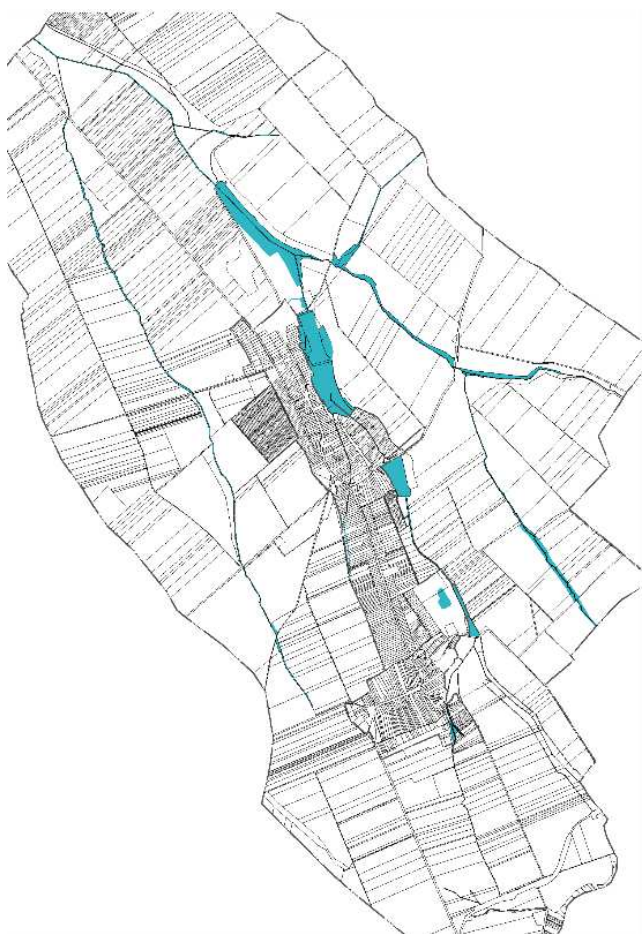

A temetőben nem javasolt a méretes kriptákat igénylő temetkezési forma. Javasolt az urnafalas temetéshez helyszínt és megoldást tervezni és kialakítani. Tájképi érzékenysége miatt bármilyen építmény elhelyezése vagy növényzet telepítése a területen különös gondosságot igényel.

9. VÍZGAZDÁLKODÁSI TERÜLETEK

Szákszend felszíne enyhén hullámos, völgyekkel tagolt. A felszíni vizeket a térség fő vízfolyása északi irányba haladva a Szendi-ér gyűjti össze, mely a Dadi-, a Parnaki- és a Komáromi-ér szállította csapadékot továbbítja azt a Concón keresztül a Dunába. A kisvízfolyás jelentős ökológiai kapcsolatképző elem, partját keskeny nádasok, puhafás állomány jellemzik. Az északi vízfolyásszakasz a Csépi Gyepek elnevezésű különleges természet-megőrzési terület a Natura 2000 hálózat eleme, a régió legnagyobb egybefüggő lápréteje. A Csép, Szákszend és Nagyigmánd közötti gyeptöredékek (gyeptöredékek) között fellelhető különböző láprétek nagy összefüggő egységet alkotnak. Az egyébként intenzív mezőgazdasági műveléssel jellemzett területen a természetes gyepek a meredekebb lejtőkön és a vízállásos mélyedésekben tudtak leginkább megmaradni. A területen a nedvesebb fátlan élőhelyek dominálnak, amelyek jelenlegi vízmérlegét leginkább az esőzések határozzák meg. Természetes eredetű állóvize a száki halastó volt.

Korabeli felvételen Szendi-ér Malom-tava a rk. templom közelében.

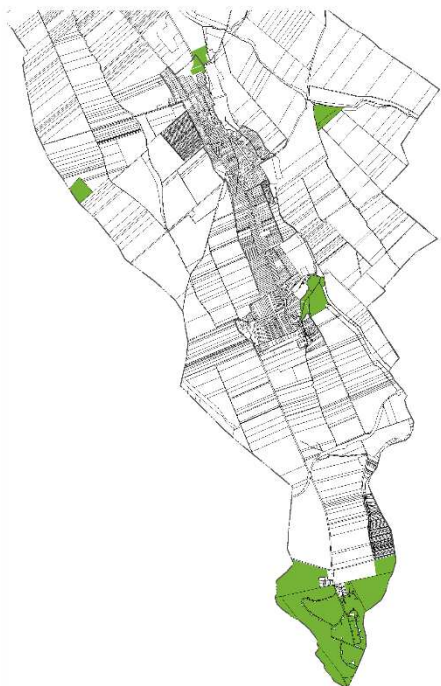

A Szendi-ér mentén szép fekvésű tavakat alakítottak ki a község északi belterületének határában, ezek jelenleg halas és horgász tóként üzemelnek.

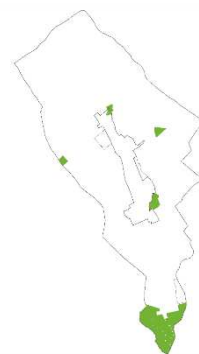
Sajnos a településképet a tavak jelenléte közvetlenül nem tudja befolyásolni, mivel azok megközelítése körülményes, nincsen megfelelő kapcsolatban a település úthálózatával. A leginkább közösségi használatra is alkalmas tó a Malom-tó volt Szend településrészen a Kis utca végén, de a tó mára száraztó lett.

10. ERDŐTERÜLETEK, ERDŐSÜLŐ TERÜLETEK

Szákszend térsége erdőterületekben szegény. Csupán a művelésre alkalmatlan adottságú területeket tartkítják kisebb erdőfoltok, továbbá a vízfolyásokat kísérik nagyobb erdőcsoportok, erdősávok, továbbá telepített erdők szegélyezik a temetőterületeket is.

Nagy összefüggő erdőállomány a külterület déli csücskében, Bokod határában található. A területet a honvédség használja. Az OTrT tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területként tartja nyilván.

11. KERTES (MEZŐGAZDASÁGI) TERÜLETEK, SZŐLŐK

A községben a hagyományos, keskeny szalagtelkes beépítés dominál. A lakóházakhoz keskeny, hosszan elnyúló termőföldek tartoznak, teret adva a háztáji növénytermesztésnek. Az intenzív kertkultúra, a szőlőművelés és gyümölcsstermesztés – mint mindenhol másol itt is - visszaszorulóban van. A kertek jelentős részét szántóként hasznosítják. Szákszend, s elsősorban Szend mindig is kiváló gabonatermesztő hely volt. A Szákszendi földek mindenhol megműveltek, parlag területeket nem találni.

Szákszend, s elsősorban Szend mindig is kiváló gabonatermesztő hely volt. A Szákszendi földek mindenhol megműveltek, parlag területeket nem találni.

A belterületi telkek végében helyezkednek a kertés mezőgazdasági területek, de láthatóan a kertművelést többnyire csak a lakótelken gyakorolják.

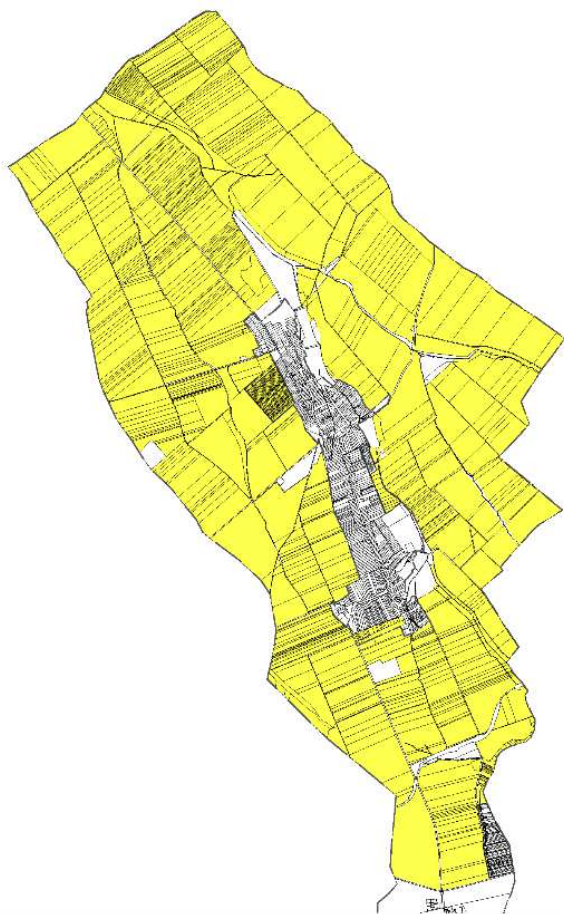

Korábban a történeti leírásokban említést tettek a vidék bortermeléséről. Hozzáadték, hogy nem igazán jó minőségű bor terem itt. Mégis van rá példa, hogy szőlőművelésbe kezd valaki e vidéken.

12. MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEK

Szákszend tájképének uralkodó elemét a községet övező kiterjedt szántóterületek, kisebb rétek és kaszálók adják. A szelíden hullámzó síkságon a művelt, mezőgazdasági táj látványa az élő, élhető táj, vidék élményét nyújtja az itt élőknek és a látogatóknak is. A termőterületeket kisebb-nagyobb erdőfoltok, és az utakat, vízfolyásokat kísérő fasorok tagolják, mozaikos tájhasználatot eredményezve.

Az említett táj sértetlenségének megőrzése érdekében igen kivételes esetekben lehet építeni a mezőgazdasági területeken. Több állattartó telep, illetve mezőgazdasági üzem helyezkedik el a belterület peremén, de ezekről függetlenül a tájban megjelenően újabb beépítéseket csak nagyon körültekintően és szigorúan a tájba illesztés szempontjai szerint javasolt megvalósítani.

Korábban se volt szokás, s jelenleg sem tendencia, hogy a termőföldek között megjelenjenek a gazdasági, vagy lakóépületek. Lakni van bőven hely a belterületen, s a jól termő föld pedig nagy érték, melyet feleslegesen sem utakkal, sem építéssel nem darabolnak fel.

Óriás táblákban művelik a földeket Szákszend körül

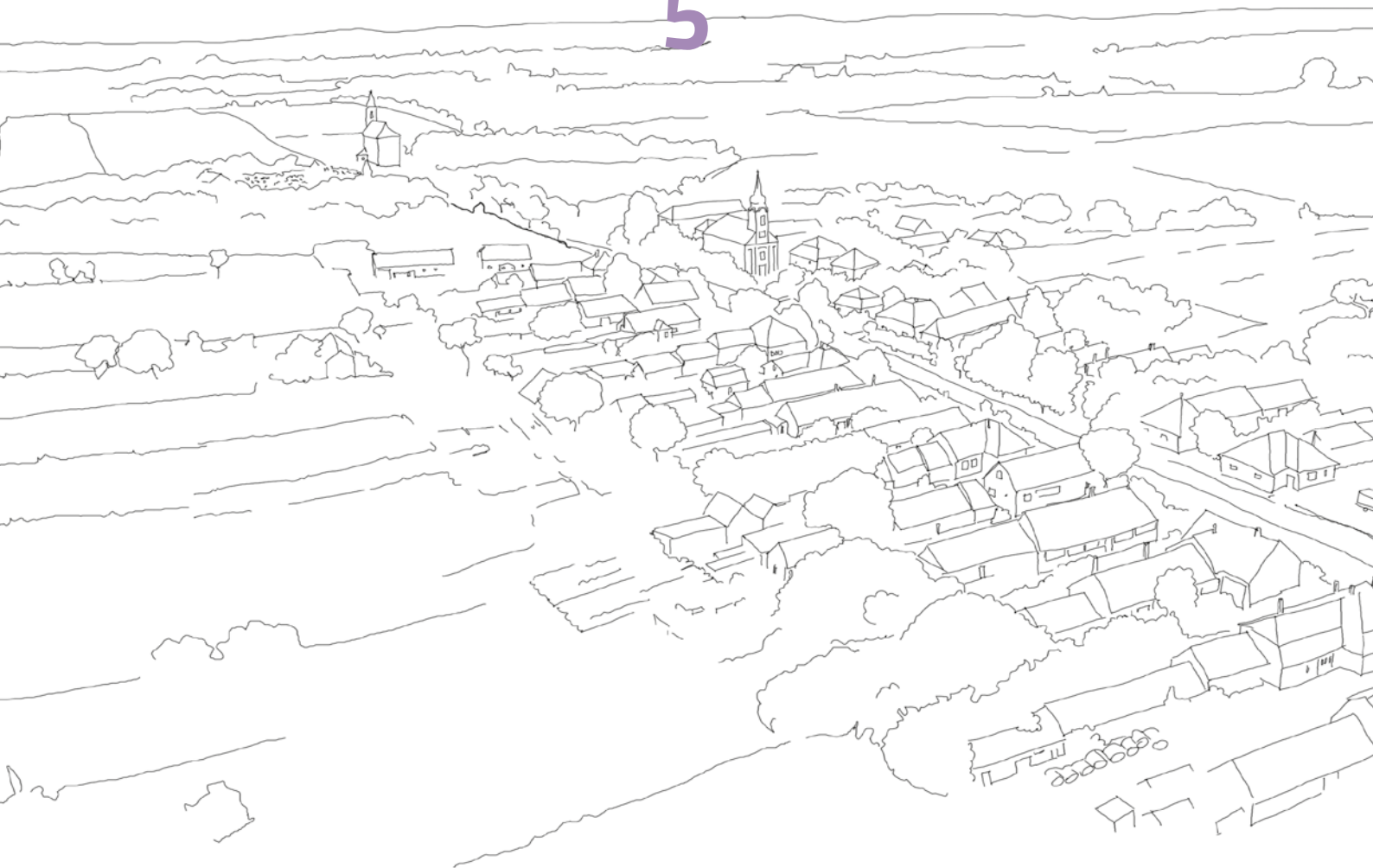

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

5

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, ÁLTALÁNOS ELVEK

AZ ÉPÜLET ÉS KÖRNYEZETÉNEK VISZONYA

Ha építkezésbe fogunk – akár felújítás, akár új ház építése miatt – különösen érzékennyé válunk környezetünk látványára. Amerre járunk különös érdeklődéssel figyeljük a látottakat. Ilyenkor mérlegeljük, hogy tetszik-e nekünk a látott megoldás, a megépült ház. El is döntjük, hogy izléstesnek találjuk-e a kerítést, esztétikusnak látjuk-e házat, vajon ugyanazokat az anyagokat alkalmaztuk volna-e mi is, hasonló színeket használtunk volna-e. Néha egy összességében számunkra nem tetsző beépítésben is megláthatunk jó részleteket, követendő ötleteket. Amikor az utcáról nézelődve több házhelyet is látunk egymás mellett, akaratlanul is összehasonlítjuk és egymáshoz viszonyítjuk őket. A különböző kialakítású épületeknél keressük, hogy mi teszi őket otthonossá, a lakók milyen igényeket támasztanak lakóhelyük iránt. Figyeljük, hogy az egymás melletti épületek illeszkednek-e egymáshoz részleteiben és teljes látványukban egyaránt.

Az utca kialakítása, az ott alkalmazott műszaki építmények és a telepített növényzet szintén nagyban befolyásolja az élményünket, a róla alkotott véleményünket. Egy településen belül számos különféle karakterű utca és abban eltérő rendeltetésű beépítés található. Nagyon fontos, hogy az eltérő jellegű településrészek az adottságokhoz igazodva, a környezetükhöz illeszkedve és a hagyományokat megőrizve épüljenek ki illetve alakuljanak, harmóniát teremtve a részletekben és az egészben.

Mielőtt építkezünk vagy felújítunk, nézzünk körül a szomszédságban! A tervezés során vegyük figyelembe a környező beépítéseket, próbáljunk meg harmonikusan összeilleszteni saját elképzeléseinket a környezet adottságaival. Az alábbiakban ehhez adunk útmutatót. A piros „iksz” jellel a nem ajánlott esetek szerepelnek, míg zöld „pipa” jelöléssel az ajánlott megoldások láthatók.

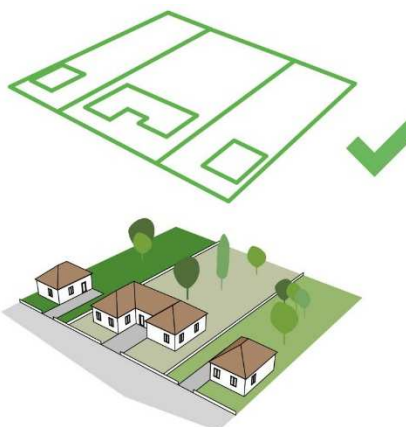
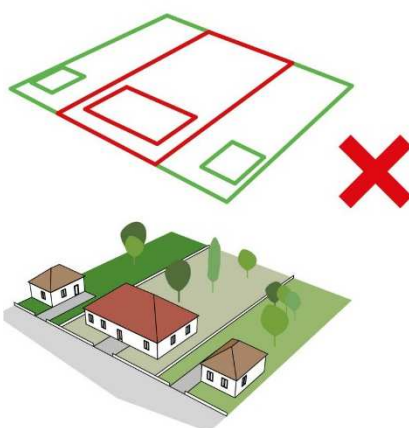
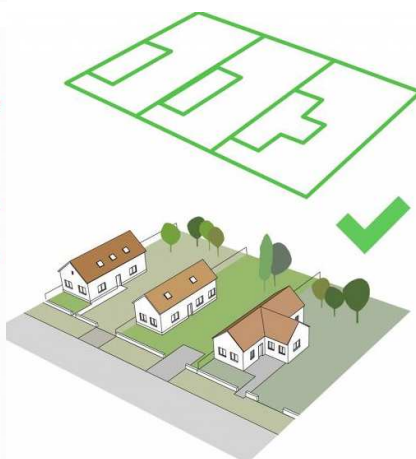
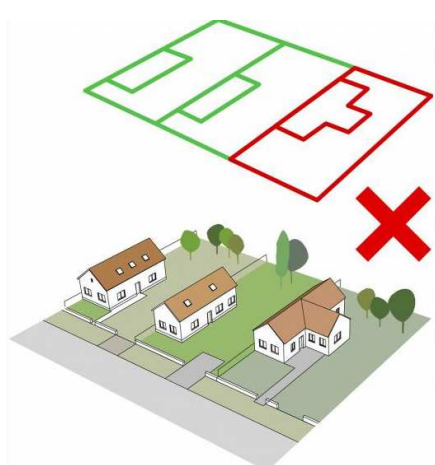
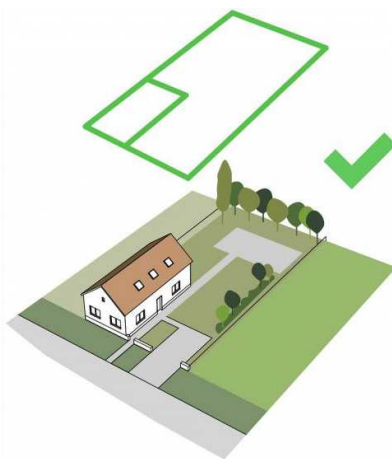
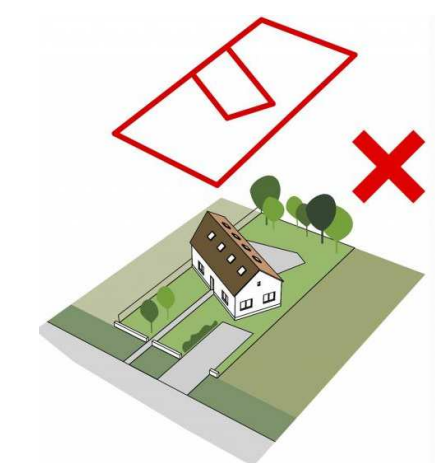
A HÁZ TELEPÍTÉSE AZ ÉPÍTÉS KEZDETE

Szánjunk elegendő időt a megfelelő építési telek kiválasztására. Ha energiatudatosan szeretnénk építkezni, alapvető szempont a lakóhelyiségek és a nyílászárók déli égtáj felé tájolása, hogy házunk a Nap energiájából a lehető legtöbbet hasznosíthassa. Árnyékolással, az épületforma kialakításával, valamint a kerttervezés eszközeinek használatával a nyári túlmelegedés ellen is védeni kell az épületet.

Az épület elhelyezése a telken sok szempont együttes figyelembe vételével dönthető el. Az építési helyen belül figyelemmel a telek alakjára, a széljárásra, a napjárásra, a szomszédságra, a telken meglévő növényzetre kell mérlegelni hova kerüljön az épület. Természetesen, ha az előkert mérete nem változhat, s az oldalhatáron álló építés lehetősége körülírt, vagy a telek adottságainál fogva meghatározott, akkor nincsen sok mérlegelésre alkalom. Ilyenkor a ház alaprajzának szintekben, vagy külső terekben való kapcsolatával tudunk még sok-sok változatot megtervezni, hogy kedvünkre való házat alakítsunk ki. Hasonlóan el kell gondolnunk akár új, akár meglévő épületet alakítunk át, hogy milyen arculatú házban, milyen belső szervezésű telken szeretnénk élni. Milyen anyagok és milyen színek, milyen növényzet és kerti építmények azok, ami a nekünk valót jelenti, ami a saját otthon érzetet adja.

AZ ÉPÜLET ELHELYEZÉSE A LAKÓTELKEN

Az oldalhatáron álló beépítés esetében az előkert mérete meghatározza az utcaképet. Lakóházunk helyének tervezésénél vegyük figyelembe a vonatkozó előírásokat, és illeszkedjünk a szomszéd épületek építési vonalához. Igyekezzünk gondolni a bővítés lehetőségére, a melléképületek lehelyezésének későbbi igényére. Az udvar a kert használatát tervezzük meg hasonlóan az épület belső tereinek átgondolásához.

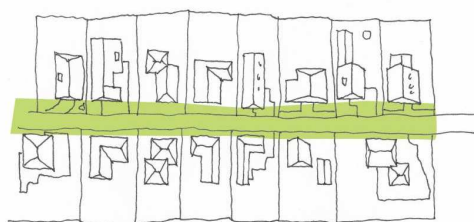
Átlósan semmiképpen ne helyezzünk el épületet egy telken.

Szákszárazon a lakóházak elhelyezésére az oldalhatáron álló beépítési mód jellemző, sok esetben előkert nélküli beépítéssel. Ez a kialakult telekszerkezetből, valamint az új telekosztásnál a telkek alakjából is többnyire következik. A hosszúka és keskeny parcellákon ez a követhető telepítési forma. Az oldalhatáron álló épület esetében a szomszédhoz közel eső oldalon nem helyezhetünk el nyílászárókat, tehát csak az egyik oldalirányban tájolhatjuk a lakóhelyiségeket. Ezért kárpótól, hogy az oldalkert maximális szélességű tud maradni, melyet kertként hasznosíthatunk. Mivel tűzfalal csatlakozik a kerthez az ellenkező szomszédos épület, ez így kellő intimitást biztosít a különböző lakóhelyiségek számára is.

Az épület a hátsó kert felé könnyebben bővíthető.

Az utcavonal mentén közel azonos szélességű telekosztás biztosítja a közel azonos tömegméretű házak megjelenését az utcaképben. Azonban, ha „dupla-telken” építkezünk, és nagyobb alapterületű házat tervezünk, mint ami jellemző az utcában, akkor is vegyük figyelembe a kialakult utcaképben megjelenő házak homlokzati szélességét, épületünket úgy tagoljuk, mintha

Az utcaképet jelentősen befolyásolja az épületek utcai telekhatárhoz viszonyított helyzete. A jó utcakép a sűrű beépítést eredményező keskeny telkek esetében feltétlenül megkívánja a gondos épület-elhelyezést, az illeszkedést az utcaképbe. Az illeszkedés egyik lehetséges módja, ha nem lépünk ki a meglévő házak sorából, azok által kijelölt építési vonalból.

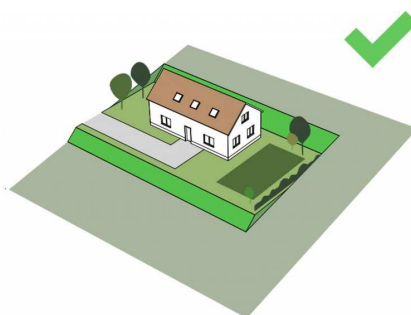
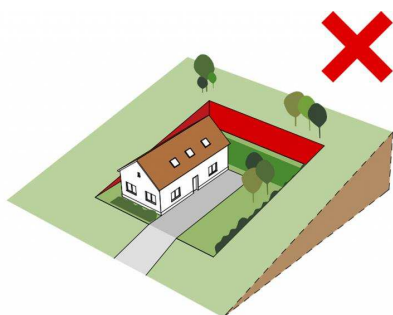

Egészen más a helyzet külterületen, a tájban megjelenő épületek esetében. Ilyenkor minél inkább kerülni kell az utcavonal menti elhelyezést, hogy az épületek „szóródjanak” szét a tájban, mintha természetüknél fogva keletkeztek volna, kinőttek a földből, mint a gomba az erdőben.

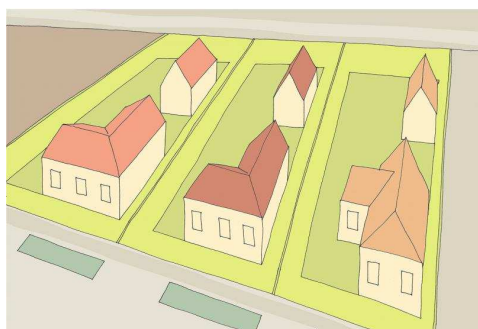
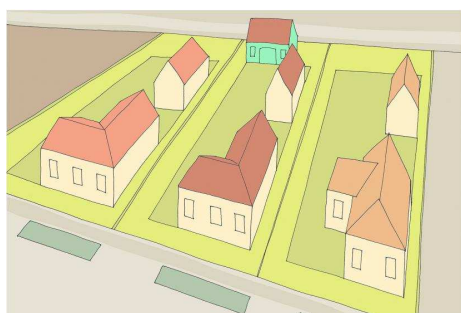
A terepalakítás során fontos, hogy illeszkedjünk a környezet topográfiai adottságaihoz. Ha lejtős terepen építkezünk, úgy kell az épület tömegét kialakítani, padlósíntjeinek kapcsolatát a kerttel, a bejárattal úgy kell megtervezni, hogy a ház körüli rendezett terepcsatlakozás minél kevesebb természetes tereplejtéstől eltérő megoldást igényeljen. Ne kelljen sokat sem kiemelni a terepből, se sokat ráhordva feltölteni. Úgy kell kigondolni, s a területhez igazítani épületünket, hogy szinte belesimuljunk a domborzatba épületünkkel. Rejtőzködjünk a tájban sem, mint kirívóan legyünk jelen.

Igyekezzünk épületünket a terepre ültetve elhelyezni, kövessük a terep természetes lejtését az udvar kialakításával is.

A főépületen kívüli egyéb rendeltetésű melléképületek telepítését is meg kell fontolni. Célszerűbben tudjuk telkünket, kertünket hasznosítani, ha a melléképületek elhelyezése is olyan körültekintően történik, mint a lakóépületek esetében. Az oldalhatáron álló házaknál mindenképpen azonos oldalon helyezzük el a melléképületeket, mint ahol

a főépület áll. Ezzel nem okozunk szomszédunknak bosszúságot az esetleg rossz oldalon árnyékot vető melléképülettel, s magunk számára is megfelelő területbeosztással tudjuk a telken belül az épületeinket és a kertet kialakítani.

A TELEPÜLÉSKÉPET MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

Épületmagasság, utcakép

Az új épületek tervezésénél figyelemmel kell lenni arra a környezetre, ahol az meg fog épülni. A házunk jó, ha idomul az utcaszakaszon elhelyezkedő meglévő épületekhez, a telekszomszédokhoz és a közterület átellenes oldalán elhelyezkedő ingatlanokhoz egyaránt. A külső megjelenésükben hasonló kinézetű homlokzatok egyfajta ritmusosságot biztosítanak az utcának.

Egy kialakult utca tekintetében az új épületeknek hasonló épületmagassággal kell felépülniük, mint a szomszédos beépítések.

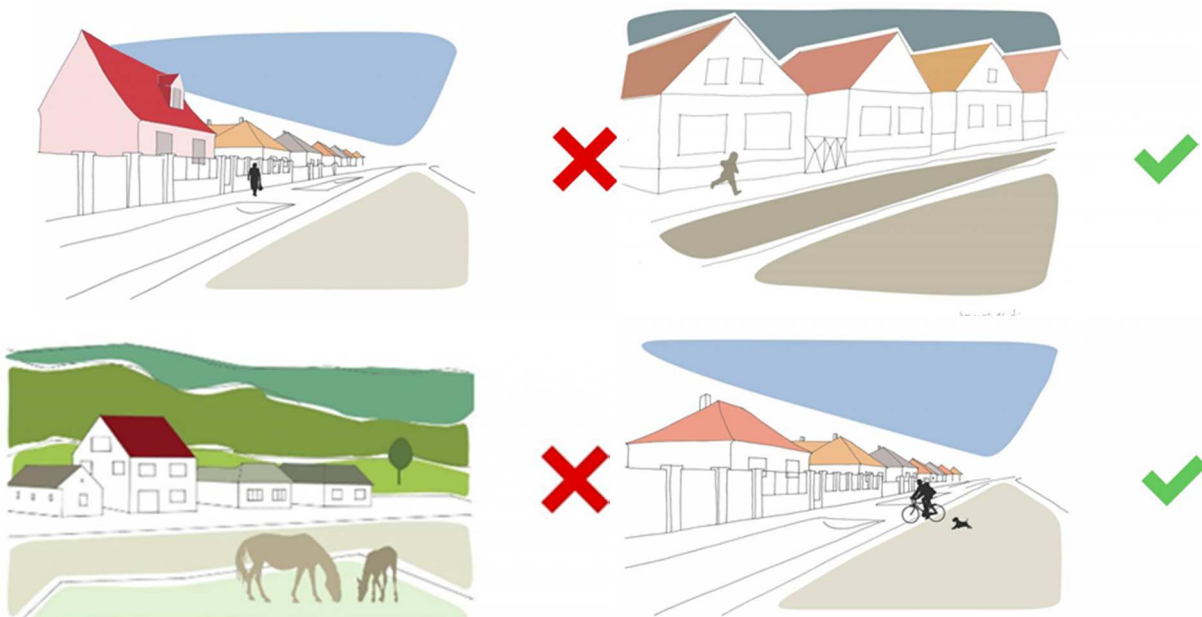
RITMUS

Az utcaképet, a látványt egy oda nem illő, a környezeténél lényegesen magasabb épület rontja, megzavarja. Lehet egy táji adottság csodálatos, ha azt az épített elemek elcsúfítják, kibillentik harmóniájából, akkor rontott tájról beszélünk. A táj, a természet eredendően harmonikus, kellemes a szemnek jó érzést kelt bennünk látványuk.

Az szervesen, természetes ritmusban és az igényeknek megfelelően nőtt települések harmonikusan fejlődnek, betartva építési szokásaikat, alkalmazva hagyományos formavilágukat. Ilyen volt a régi magyar falu is. Ha megzavarjuk épületeinkkel, ha erőszakosan vagyunk jelen a tájban, vagy a harmonikus településképből akkor lehet, hogy azonnal nem tudjuk miért nem érezzük jól magunkat az adott helyen, miért olyan zavaros a kép. Csúpn nem késztet maradásra, nem vonz visszatérésre.

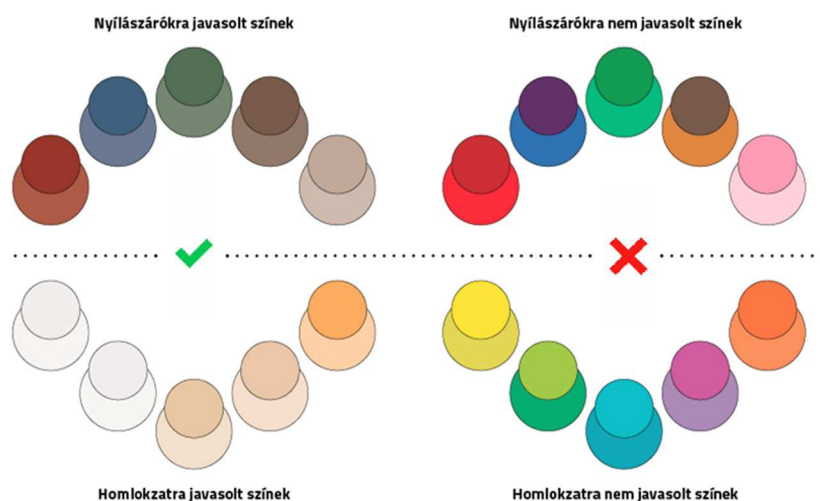
Ha kialakult az utca beépítése, ott az új épületeknek hasonló épületmagassággal kell felépülniük, mint a szomszédos beépítések. De ott, ahol még nem kialakult a beépülés, - ilyen a Tokod határában Annavölgy belterületének északnyugati területén kijelölt lakóterületi beépítés - ott az első letelepülő épületek képezik majd az utcakép jellemzőit.

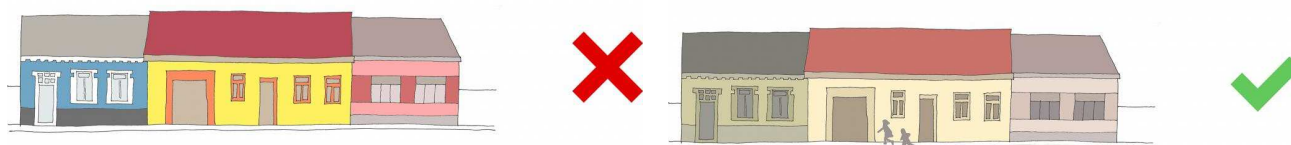
A természetes táj eredendően harmonikus, kellemes a szemnek jó érzést kelt bennünk látványuk. De az utcaképet, a látványt egy oda nem illő, a környezeténél lényegesen magasabb épület rontja, megzavarja. Lehet egy táji adottság csodálatos, ha azt az épített elemek elcsúfítják, kibillentik harmóniájából, akkor rontott tájról beszélünk.

Színek alkalmazása épületeken

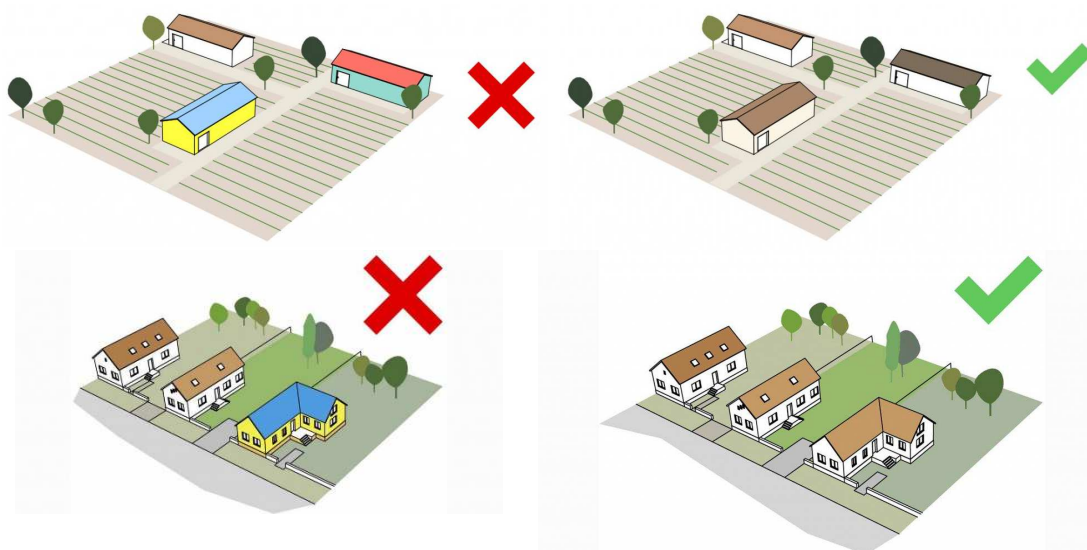
Az épületen alkalmazott szín kiválasztásánál is tartsuk szem előtt a környezetünkhöz való illeszkedést. A színhasználat lehet változatos, de vegyük figyelembe a már meglévő épületek színvilágát. Általánosságban megállapítható, hogy a homlokzatokon a pasztell és földszínek alkalmazása nyugalmat sugároz.

A rikító, élénk színek könnyen megbontják az utcakép egyensúlyát, használatuk kerülendő. Körültekintően lehet azért telítettebb (erősebb) színeket is alkalmazni, különösen, ha az nem egyedi eset, hanem például a típusházak sorát, monotonitását törjük meg a színekkel. A külső nyílászárók, a redőnyök, vagy a zsalugáterek színezését is a homlokzat színéhez kívánatos megválasztani. Nem javasolt a harsány színezése annak sem, különösen nem, ha a homlokzaton

már a színezés erőteljesebb. A tető színének megválasztásakor is gondolni kell a környezetben alkalmazott tetőszínekre, a rálátás lehetőségére. Szákszendben nagy számban van még jelen a szürke rombuszpala fedés. Ez által a régebbi épületek tetőzete jellemzően semleges, vagyis szürke. A héjazat lecserélésekor javasolható a természetes pala alkalmazása, vagy a kevésbé harsány piros cserépfedés választása. Kerülendő a bordó és kék színű héjazat alkalmazása.

Tetőhajlásszög, tetőforma az utcaképben,

A házak esetében a tetőformálás az egyik legjelentősebb karakterképző elem. Vízválasztó a tetők kialakításában a lapostető, vagy a magastető alkalmazása az épületen. Szákszend esetében a lapostető alkalmazása nehezen képzelhető el. Nem kizárt, de csak olyan helyen ahol nem kerül magastetős épület közelébe. A magastetők alkalmazása esetében a tető formájának és hajlásszögének meghatározásakor a településre és közvetlen környezetünkre jellemző adottságokat kívánatos szem előtt tartani. Az egyszerű tetőformák jobban illeszkednek Szákszend már beépült utcáinak képéhez, a bonyolult, tördelt alakzatokat kerülni kell. A tető hajlásszöge általában 35° és 45° között van, ezért ezt javasolt betartani. Tartózkodni kell a túl magas, vagy túl alacsony hajlásszögű tetők alkalmazásától, hiszen az utcaképet rendkívül kedvezőtlenül befolyásolja egy jelentősen „eltérő lejtésű” tető.

A homlokzat és a tömeg formálása, anyaghasználat

A homlokzatok meghatározó jellemzője a nyílások aránya, kiképzése, anyaga és alakja. A hagyományos nyílásméretek és azok vízszintes és függőleges méretarányának a megválasztása erősen befolyásolja az épület megjelenését. Különösen a régi épületek felújítása során kerüljük az aránytalanul nagy ablakok beépítését, s a házhoz illő formájú és anyagú (álló és nem fekvő arányú) jellemzően faszervezetű ablakokat alkalmazzunk. Kerüljük a műanyag redőnyöket, különösen a külsőtökök, fehér színűeket. Helyette inkább zsalugátereket, spalettákat, vagy természetes (tornácok, pergolák) árnyékolókat használjunk.

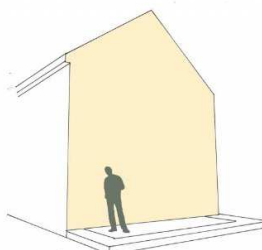
A homlokzatok képzése során formailag és anyaghasználatban is összhangban kell lenni a környezettel annak érdekében, hogy egy harmonikus utcakép jöjjön létre. A közterület felőli homlokzat esetében különösen hangsúlyos a nyílászárók arányának, elhelyezésének módja. Amennyiben egy oromfalas épületről van szó, ez a karakter még inkább meghatározó. Az utcafronti homlokzat az épület legjellemzőbb felülete.

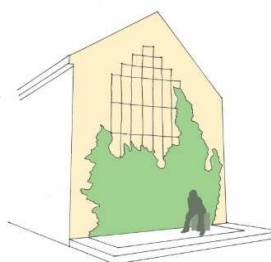
A tűzfalak, ha bántóan sivarak növénytakarással kellemes látvánnyá alakíthatóak. Egy tűzfal azért mert tűzfal még nem feltétlenül takarandó. Szép arányú épületen, szép anyag struktúrával (kő, tégl) dísz is lehet a háznak a nyílás nélküli homlokzat.

Az épületek tűzfalait általában takarni szokták. Ha nem tervezett a zárt homlokzati felület a tűzfalon, s elkerülhetetlen annak látványa, akkor rácsra, vagy huzalokra futtatott növényzettel teljes, vagy részleges takarása megoldható. Nemesebb anyaggal való burkolása is megoldás lehet. Kő, vagy tégl felülettel a burkoló anyag szépsége miatt még javára is válhat egy-egy épületnek.

A elkerülhetetlen tűzfalak alakítása

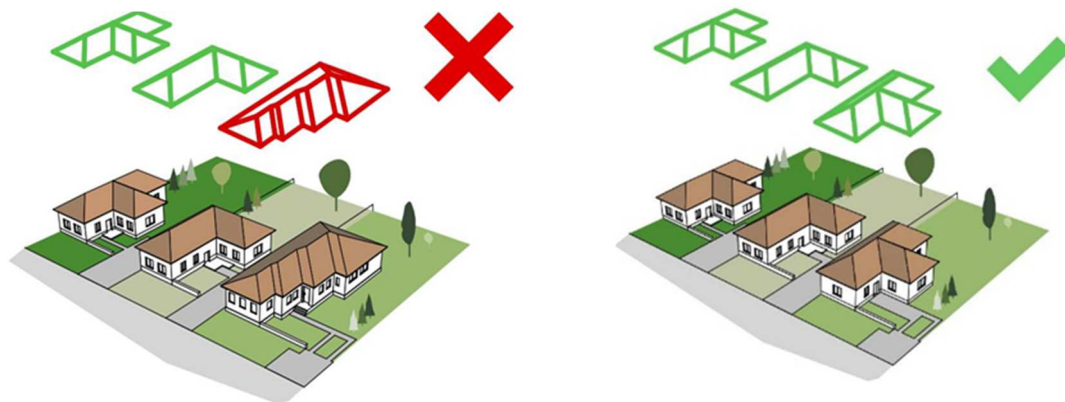

A homlokzatok átalakításánál, felújításánál jó, ha szem előtt tartjuk, az eredeti ház homlokzati kialakítását. Ne rontsuk el a nyílásméretek megváltoztatásával, összevonásával, a főhomlokzatot, az utcáról látható nézetét a háznak különös mérlegelés után változtassuk csak meg.

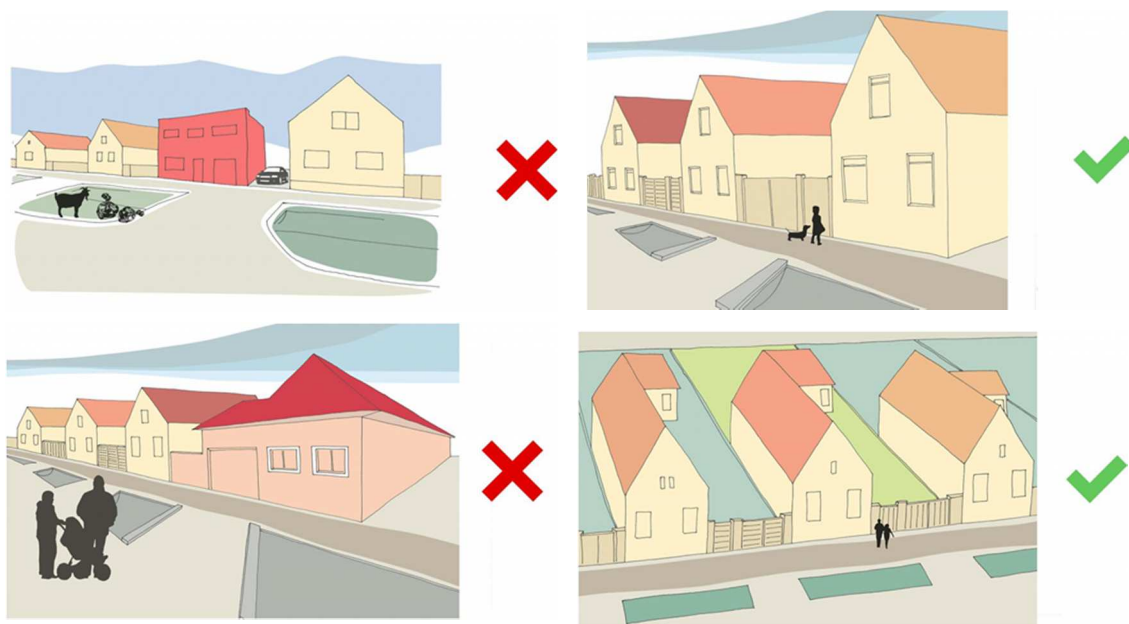
A homlokzaton belül a színek használata a sötét és a világos szín alkalmazásakor nem mindegy, hogy homlokzati elem melyikét érintik. A lizénák mindég tartóoszlop hatását keltik, ezért azok világos színe, vagyis a köztük lévő kitöltő mezőnél világosabb ne legyen, ezért nem szerencsés, ha egy színes homlokzaton fehérek.

Tetőhajlásszög, tetőforma utcakép, ötödik homlokzat

A tető formájának és hajlásszögének meghatározásakor a településre és közvetlen környezetünkre jellemző adottságokat szem előtt kell tartani. Az egyszerű tetőformák jobban illeszkednek Szákszend már beépült utcáinak képéhez, a bonyolult, tördelt alakzatokat kerülni kell. A tető hajlásszöge általában 35° és 45° között van, ezért ezt javasolt betartani. Tartózkodni kell a túl magas, vagy túl alacsony hajlásszögű tetők alkalmazásától, hiszen az utcaképet rendkívül kedvezőtlenül befolyásolja egy jelentősen „eltérő lejtésű” tető.

A háztető az épület ötödik homlokzata. Ha erre gondolunk, akkor megértjük miért fontos döntés egy házfelújításkor, vagy új ház építésekor a tetőfelület anyagának és színének megválasztása. A tetőhéjazatának anyaghasználatában és színárnyalatában is a harmóniára kell törekedni, hiszen a településképet nagyban meghatározza a háztetők látványa. Kedvező, ha a tető egyenes gerincű és legfeljebb hajlított háznál előforduló felbontású. Nem szerencsés, ha az alaprajz túlzottan tagolt, s azt egy túlzottan összetördelt tetőzet borítja

A háztető héjazatának anyagválasztása során és színárnyalatának döntésekor is a harmóniára kell törekedni, hiszen a településképet nagyban meghatározza a háztetők látványa. Anyagválasztáskor kerülendő a bitumenes zsindely, bitumenes lemez, cserepes lemez, műanyag és fém hullámlemez, valamint a hullámpala alkalmazása. Javasolt anyagok az égetett agyagcserép, (a hornyolt vagy a hódfarkú cserép), korcolt fémlemez, s megfelelő méretű tetőfelület esetén a betoncserép. Kisebb méretű épületek tetőfelújításánál ne használjunk betoncserepet, mert látványában „nehézkés” lesz az épület, aránytalanul nagy hangsúlyt kap a tetőzet a ház léptékéhez mérten (különösen, ha tördelt a tetőfelület, amelyen a sok tető él miatt a kúpcserepek is nagy számban vannak jelen, s amelyek túlzóan markáns elemei a betoncserép-fedésnek.)

Szákszend kialakult utcaképe követi az egységes tetőformákat

A közterületek felől gyakran csak a kerítések és a kapuk jelzik, hogy milyen stílusú, milyen karakterű lehet az épület mögötte. Olykor régi felújításra váró háznál is új kapu, vagy kerítés épül, más arculatot mutatva kifelé, mint ami bent az udvaron létezik. Az utcán járó ember gyakorta nem is látja a házakat, a dús növényzet mögött megbúvó magánterületet.

A tömör kerítések kivételes esetben javasolandók, hiszen elfordulást jelez a közösségtől, befelé forduló, zárkózott lakókat sejtet.

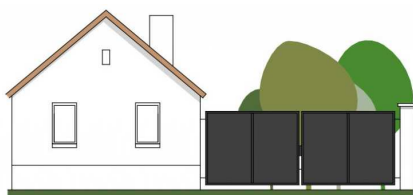
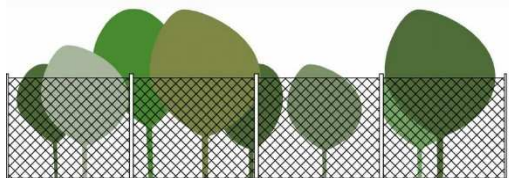
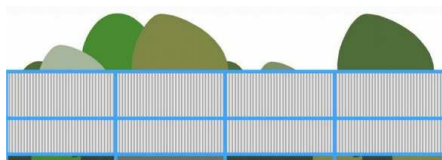
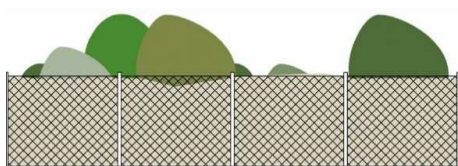

Növényzetből is lehet bántó kerítést képezni. Ha tömör falat képező és nagyon magasra felnövelt a növényzet, akkor még zavaróbb is lehet, mint egy épített tömör kerítés. A zöld-fal hatást legfeljebb a kerítés magasságáig, mintegy két méterig lehet elviselni, egyébként nyomasztó hatású.

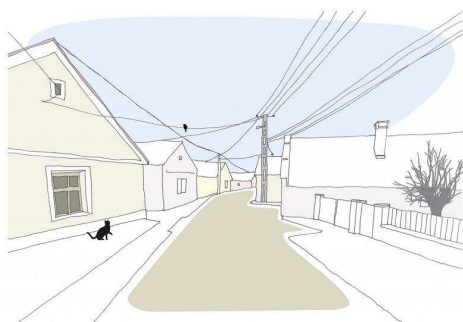

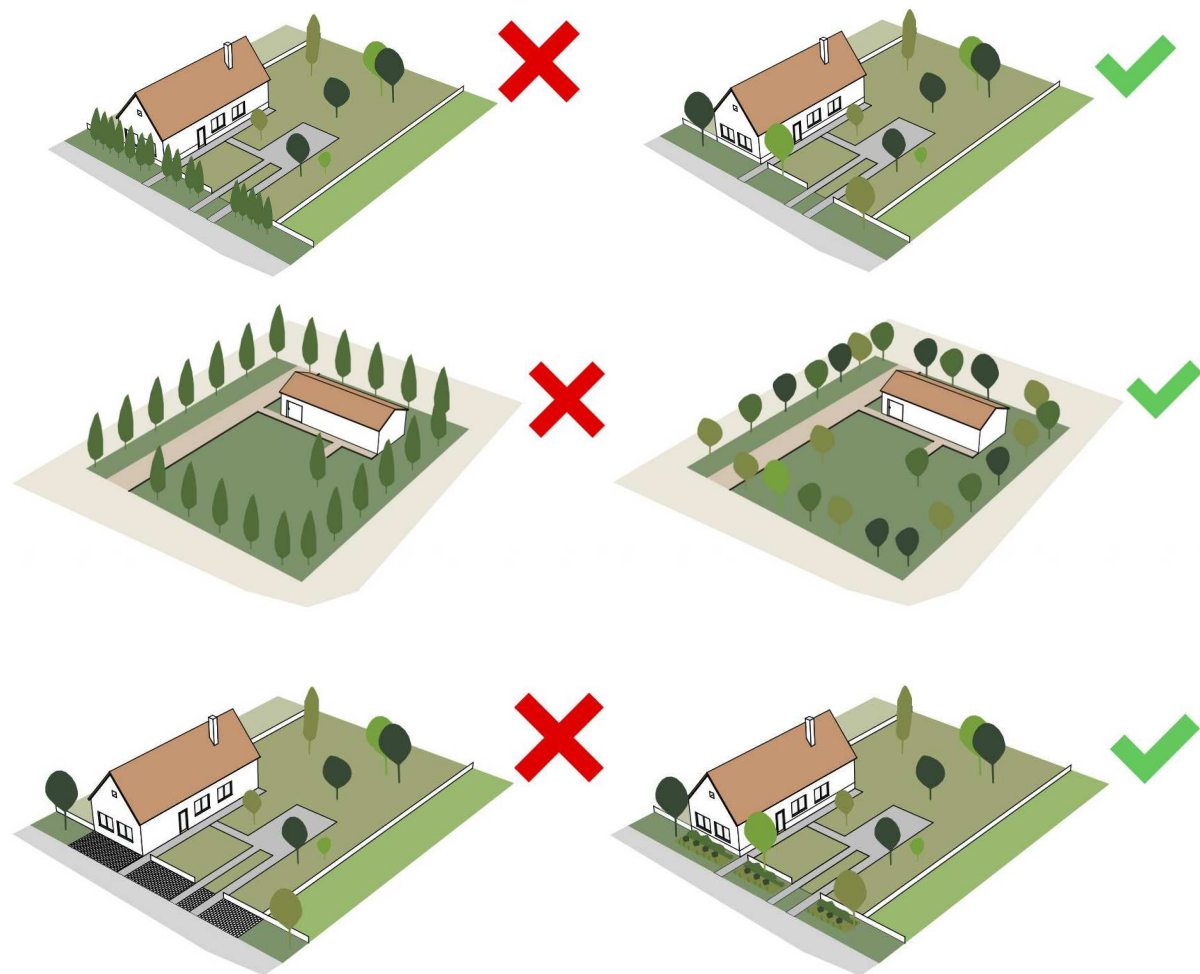

Nem elég, hogy a kerítés áttört és megfelelő magasságú legyen, fontos annak az utcában kialakult jellemzőkhöz igazodnia, s nem szabad hivalkodónak lennie.

Nagyon bántó az utcaképben, ha az elektromos és hírközlési légvezetékek pókháló-szerűen beszövik az eget. Törekedjünk épületeink csatlakozását a földfelszín alatt kiépíteni, akkor is, ha még az utcában felszínen van kiépítve az elosztó vezeték.

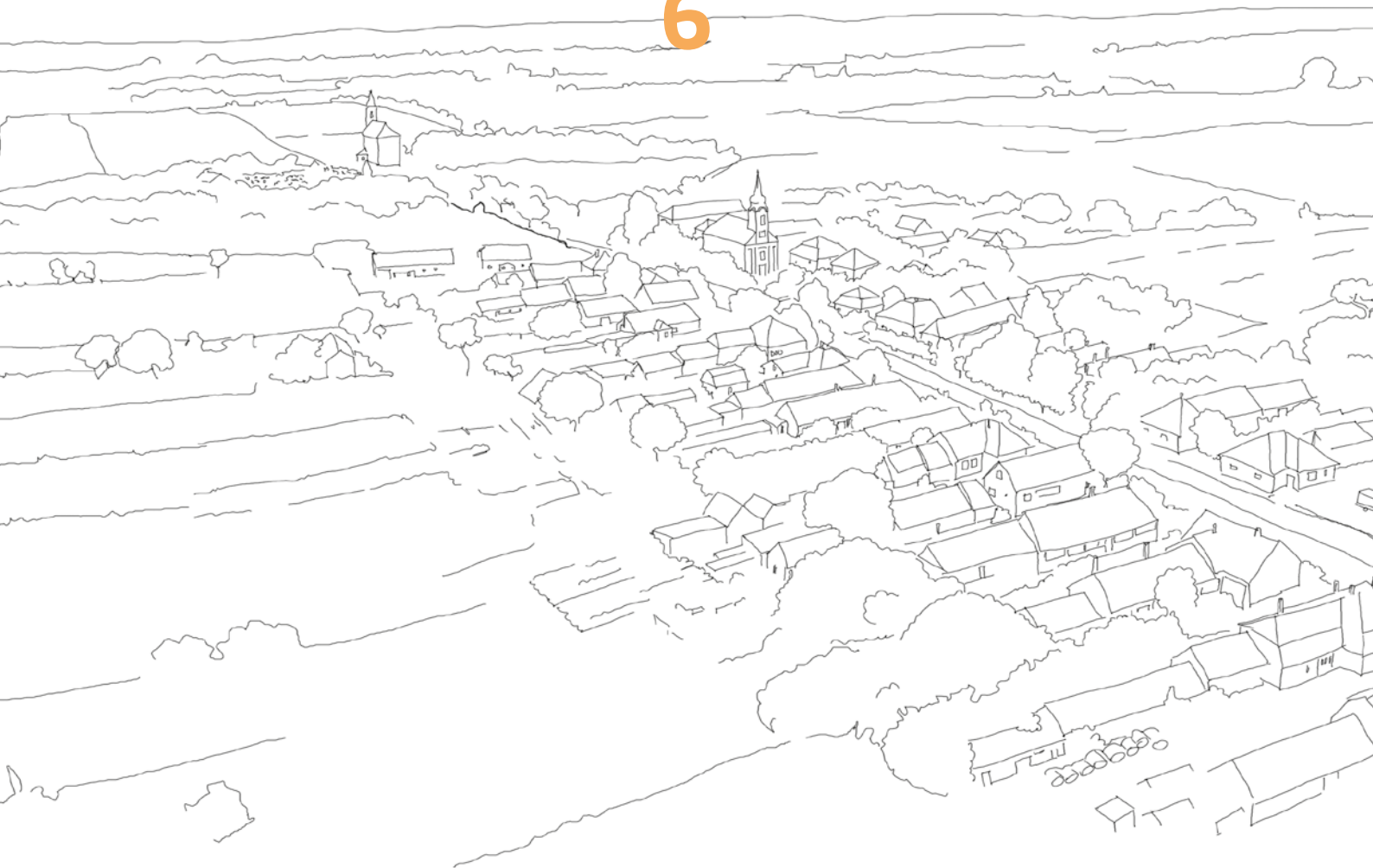

JÓ PÉLDÁK ÉPÜLETEKRE, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEKRE

6

Szákszenden a jellemző építési forma az elmúlt évszázadokban a hosszházas alaprajzú épület volt. Ezt a 20. században felváltotta, kiegészítette az új életformát jobban követni tudó az utcai fronton „L” alakban hajlított alaprajzú ház, vagy az utcára merőleges gerincű téglalap alaprajzú épületek közepén keresztirányban való bővítéssel képzett „kereszt szárnyas ház” melyek kereszt szárnyainak lefedését a tető főgerincétől alacsonyabb tető kiemelésekkel oldották meg. Ezek a keresztirányú bővítések gyakran beüvegezett veranda kialakításúak voltak, s több esetben az épületek manzárd tetős lefedést kaptak. Ez a karakter Szákszenden hol csoportosan, hol egyedi elemként jelenik meg az utcaképben.

Jó arányú, tetőtér beépítés nélküli épületek, harmonikus színválasztással, nyugodt letisztult tömeg- és tetőformával készült.

Szákszend-i épületek példáit mutatják ezen az oldalon a képek

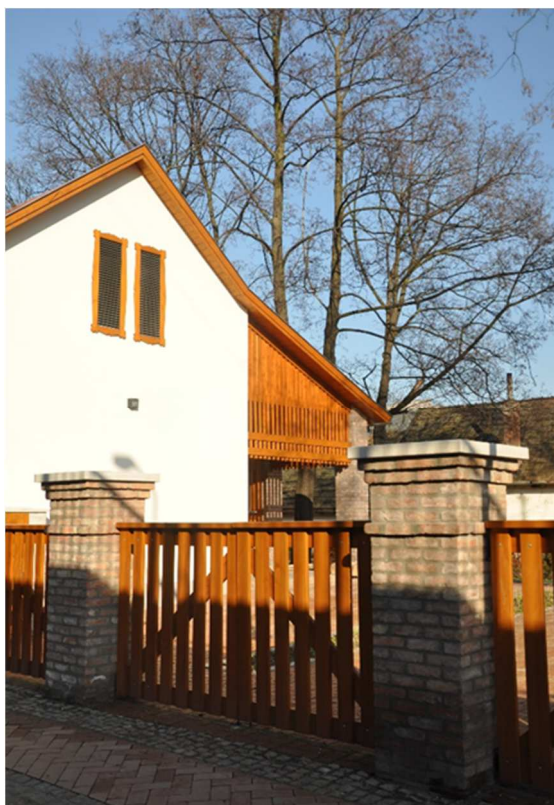
vánatos.

Szákszend épületeinek zöme (82,5 %-a) 1990 előtti építésű. Az összes lakás 26,5%-a 1970-1990 között épült, míg közel 20%-a 1960-70 között. Majdnem fele (46,6%-al) a lakásoknak 1960 előtti építésű, a II. világháború előtt épült a lakások 20%-a.

Ezek az időszakokhoz kötődő arányok megjelennek az egyes utcaszakaszok településképeiben az épületek karakterében (épületek alapvető alaprajzi kialakításában és tömegarányaiban).

Az új építésű házak új kerítéseinek környezetében még hiányozik a zöld növényzet, mely a településképeben szervezettebben illeszti az új építés révén létrejött művi elemeket.

Javasolt a ház visszafogottságához hasonlóan a növényzetet is mérsékelten telepíteni, de a kerítésre mindenképpen a felfuttatott zöldfal kívánatos.

Az épület faszerkezetei, fa nyílászárói és a kerítések fából készült elemei szerencsés, ha azonos színezést kapnak ez által az összetartozást hangsúlyozva, s a harmóniát az épület és kertje között megteremtve.

Idegen, más vidékről ajánlott példák

Balázs Mihály közösségi ház

Megfér-e a régi és az új stílusú épület együtt, egy utcában? Ha a tetőformában, a színekben és az anyaghasználatban harmonizálnak, ha a visszafogottan használjuk az építészeti elemeket, akkor azt mondhatjuk igen, nem kizárt, hogy régi épületek között is jól mutasson egy új, korszerű szerkezetekkel létrehozott, vagy más stílusú épület.

Gortva A., Gorva P., Tompos Zs., Pusztai A.: Balaton-felvidék

Földes L., Balogh Cs.: Nagykovácsi ↑↓

Mórocz T.: Budakeszi

Az épületek természetes anyagok felhasználásával készültek. A kornak megfelelő ízléssel, mérsékelt törölt/osztott alaprajzzal és tetőzettel rendelkező nagy tömegű épületek. Az osztott tömegnek köszönhető az épületek megfelelő tájba illesztése.

Kockaház felújítása, bővítéses megújítása. (Pest m. Rád község)

2017-ben az „Év háza” ilyen volt és ilyen lett. Dénes Gy. Balatonhenye

Néhány jó példa épület felújításokra Kisoroszból: A homlokzatokon a vakolatminták helyreállítása, visszaépítése a meglévő töredékek, vagy más autentikus minták alapján lehetséges. Az utcai „rontott” homlokzaton a nyílászárók úja az eredeti mérettel és ablakosztással készültek. Az épületek fagyálló lábazati kialakítást kaptak. A jellegtelennek tűnő házak csodálatosan gazdag utcaképet adó módon kerültek megújításra.

Ha nem felújítás, hanem akciószerűen új épületsor létesítése történik, ez esetben is lehet olyan utcaképet adóan építkezni, hogy bár az épületek látszólag azonosak, de apró részletekben mégis eltérőek, s ettől a házlakók egyéni ízlését, elgondolását követni képesek.

Kolontár: a vörösiszap pusztítása utáni újraépítés

A hosszházak sajátos épületrészei voltak a változó kialakítású oszlopos tornácok. A tornácok sokszor nyílással zárulnak az ormfalon. Kialakításuk változatosságát archiválva, javasolt őrizni, s az új építésekénél is alkalmazni azokat. Megőrzésükre nagy hangsúlyt kell fektetni, hiszen a hagyományos építészet fontos elemei. Létesítésük nem az öncélú díszítés, hanem a szigorú funkcionalitás miatt terjedt el ilyen nagy számban. Külső fedett szabadter, mely árnyékvető a nyári hónapokban, de védelmi rendeltetésű a csapó esőben.

Tömegükben és tetőformálásukban illeszkedő házak harmonikus utcaképet eredményeznek.

SZÍNEK ALKALMAZÁSA ÉPÜLETEKEN, RÉSZLETEK

Szákszend hagyományos épületeinek színezésére használatos volt a sárga különböző árnyalatai valamint a vörös fehérrel kombinálva. A mai színezéseknél a halványabb pasztellszínek használat ajánlatos. Az alábbi természetes kőlabazattal rendelkező épület utólagos hőszigetelése után a lábazati kő színével harmonizáló homlokzati színeket alkalmaztak.

Az ereszképzés gyakran fagyálló téglával kirakott, mely biztosítja a lefagyás elleni védelmet, miközben díszbe a homlokzatnak

Visszafogott és harmonikus színezéssel a különböző időkben és stílusban épült házak is jól megférnek egymás mellett.

AJTÓK, ABLAKOK, ZSALUGÁTEREK

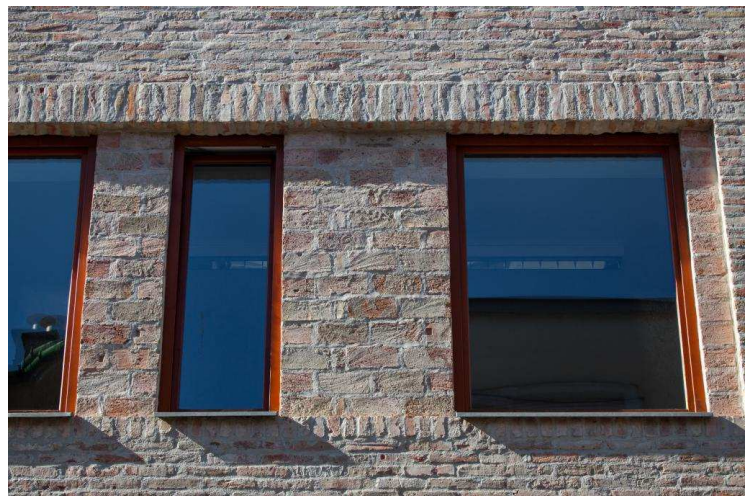
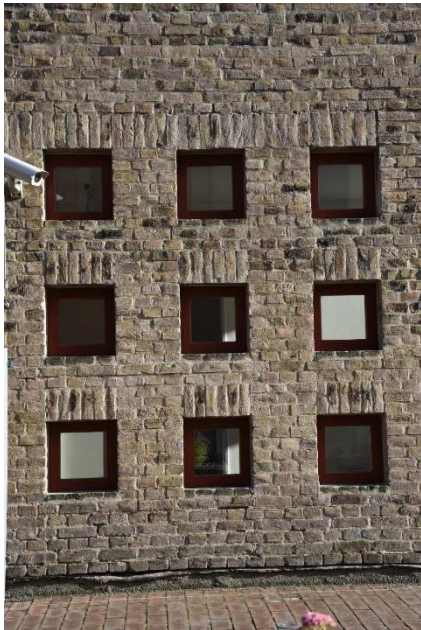

A nyílászárók kialakítása nagyban hozzájárul az épület homlokzatának összképéhez. A tetősíkból túlzottan kiemelkedő felépítmények kerülendőek. Tetőablakok esetében javasolt a tetősíkból fekvő ablakok beépítése. A hagyományos fa nyílászárók műanyagra cserélése a homlokzat összképét jelentős mértékben átalakítja. Új épületek esetében egyre nagyobb szerepet kapnak a nagyméretű és változó arányú üvegfelületek.

A hagyományoshoz hasonlóan az új épületek nyílásainak összehangolt, olykor a homlokzaton sajátos ritmust eredményező alkalmazása, megfelelő mérete és aránya a településképben kedvező hatást eredményez.

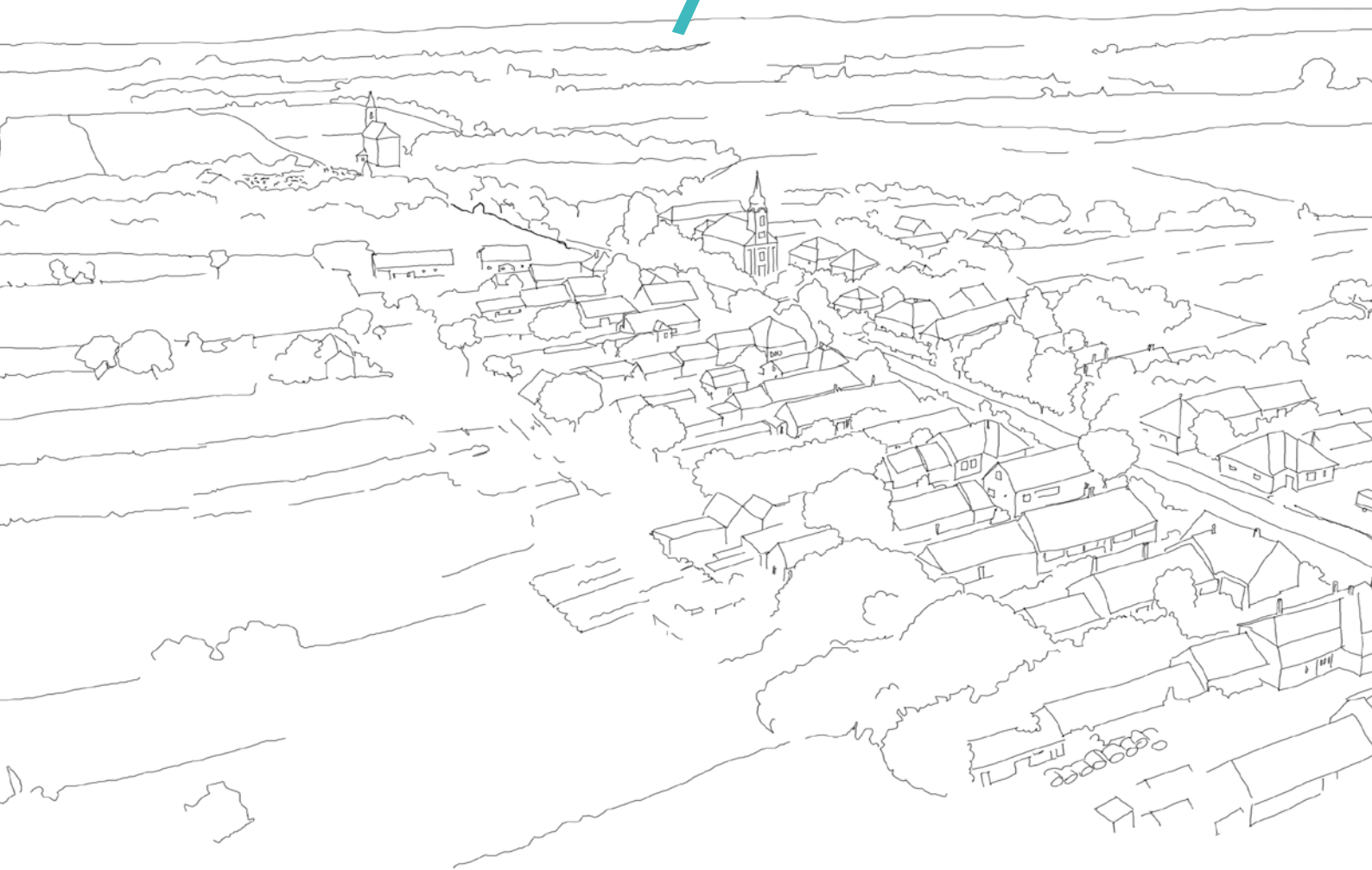
Új épületen alkalmazott hagyományosnak tűnő ablaknyílás, vagy régi épület hagyományos ablaknyílásában elhelyezett új ablak, ha gondos a tervezés igen impozáns hatást kelthet. Használjuk bátran új épületeinken a harmonikusan összeillesztett anyagokat, színeket a homlokzatok és a nyílászárók kialakításakor.

JÓ PÉLDÁK KERTEKRE, ZÖLDFELÜLETEKRE

7

JÓ PÉLDÁK KERTEKRE, ZÖLDFELÜLETEKRE

Magánkertek, udvarok zöldfelületei

Saját kertünkön belül is érdemes az őshonos növényfajtákat választani. Az építkezés megkezdésekor mérjük fel a meglévő állományt, és az arra érdemes, megfelelő fajú és jó egészségi állapotú egyedeket tartjuk meg, mivel egy fa kifejlődése hosszú évekig tartó, lassú folyamat. Törekedjünk a többszintes, gyepes-cserjés-fásszerű növényzet kialakítására. Részesítsük előnyben a falura és környező tájra jellemző növényállományt, az ültetés helyszínéhez

illő habitussal. Bár az örökzöldek egész évben jó takarást biztosítanak, de alapvetően tájidegen fajok, túlzott alkalmazásuk disszonáns hatást eredményez a tájban, ezért csak mértékletesen alkalmazandók és a honos fajtákra célszerű szorítkozni.

A táj- és természetidegen kerti elemek, pl. sziklakertek, vagy kerti törpék, „tucat” szobrok alkalmazása kerülendő, giccses hatást kelt. Általában véve kerülni kell az épített, mesterséges elemek túlzott alkalmazását, a funkcionalitásra, természeti elemekkel való harmóniára kell törekedni.

A kert elrendezését, különböző funkcióit is érdemes előre megtervezni vagy megterveztetni. A házunkon belül sem közömbös, hogy melyik helyiség milyen funkciókat lát el, és ezek egymáshoz képest hogyan helyezkednek el. Ugyanígy a kertben belül is előre kell döntenünk, hogy milyen tevékenységeket hol szeretnénk végezni, az adott ketrészt pihenés, játék, sport céljára vagy éppen veteményes kialakításra szánjuk. A kert és az épület viszonya is meghatározó, nem mindegy például, hogy a nappaliból kitekintve milyen látvány tárul elénk. Ezeket a szempontokat végiggondolva alakíthatjuk ki kertünkben az ideális tereket és látványelemeket a megfelelő anyaghasználattal és odaillő növényfajok alkalmazásával. Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy milyen intenzíven kívánjuk fenntartani kertünket, mivel ha kevés időt tudunk rá fordítani, célszerűbb igénytelenebb, kevesebb törődést igénylő növényfajtákat pl. nyírást nem igénylő gyeppótló évelőket telepíteni nagy felületen.

Az előkert általában egy szűk terület a ház és a kerítés között, ezért növényzete, kialakítása erősen befolyásolja az utcaképet, a ház megjelenését, vagy éppen meg nem jelenését az utcában. Bármennyire is szép növényzetet ültetünk az előkertekbe, sőt a kerítésen kívülre is, ha teljesen elfedik az épületek látványát, akkor arctalanok lesznek az utcák, nem érezzük, hogy házak között vagyunk, csak változó szépségű kerítéseket és a gazdagon telepített növényzetet észleljük. Ezért ahol van ott nagyon fontos településképi szempontból az előkert kialakításának módja, összehangoltsága.

Mivel a közterületről ez a kertész látható leginkább, és hazaérkezésünkkor minket is ez fogad, különös hangsúlyt fordítsunk az előkert kialakítására. Egy változatos szín- és formavilágú, virágokkal, évelőkkel és kisebb cserjékkel ízlésesen beültetett kertész igen vonzó látványt nyújt. Ugyanakkor, ha a növényzet elfedi az épületek látványát, akkor arctalanok lesznek az utcák, nem érezzük, hogy házak között vagyunk, csak a kerítéseket és a növényzetet észleljük. Az előkertbe tehát alacsonyabb növésű lombhullató fákat és bokrokat telepítsünk.

A kertek megpihenést biztosító, vagy társasági összejövetel befogadó helyszínei a teraszok. Ezért kialakításuk nagyon személyre szabott kell, hogy legyen, egyéni ízléssel megformált. A magánkertek látványa csak abban az esetben jelenik a településképből, ha rálátással rendelkezik a település több pontja. Szákszend nem ilyen. Rejtve tud maradni egy kertész, vagy terasz, hiszen nincsenek magaslati pontok, melyek belátást biztosítanának.

A kerti építményeket igyekezzünk a főépület stílusához illeszkedve kialakítani, használjunk természetes anyagokat. Minél kisebb felületet burkoljunk le, a nagyméretű összefüggő falfelületeket futtassuk be növényekkel. Ha a házunk előtt van előkert, alacsonyabb növésű lombhullató fákat és bokrokat telepítsünk, hogy ne takarja el épületünk homlokzatát. Mivel a közterületről ez a kertész látható leginkább, és hazaérkezésünkkor minket is ez fogad, igényesen alakítsuk ki, hiszen egy virágokkal szépen beültetett terület kellemes hangulatot áraszt.

A kert elrendezését, különböző funkciót is érdemes előre megtervezni vagy megterveztetni. A házunkon belül sem közömbös, hogy melyik helyiség milyen funkciókat lát el, és ezek egymáshoz képest hogyan helyezkednek el. Ugyanígy a kerten belül is előre kell döntenünk, hogy milyen tevékenységeket hol szeretnénk végezni. A kert és az épület viszonya is meghatározó, nem mindegy például, hogy a nappaliból kitekintve milyen látvány tárul eléink. Ezeket a szempontokat végiggondolva alakíthatjuk ki kertünkben az ideális tereket és látványelemeket a megfelelő anyaghasználatával és odaillo növényfajok alkalmazásával.

KERÍTÉSEK, TÁMFALAK

Kerítés és a közterület alakítása, növényzet a kertben és a közterületen

Mivel a kerítések a köz- és magánterület határán helyezkednek el, meghatározó elemei egy-egy utcaképnek. Ha például egy szűk utcát magas, tömör kerítések határolnak, az nyomasztóan hat a járókelőkre, úgy érezhetik magukat, mint egy labirintusban. Ugyanez elmondható a nagyméretű sövények telepítésekor is. Az utca és az épületek hangulatához illeszkedve célszerű kiválasztani a kerítés magasságát, színét, anyaghasználatát és formáját. Előnyös lehet a helyi, természetes építőanyagok használata, valamint ha egy-egy utcában egyedi arculati jellemzők jönnek létre.

Szákszenden számos táji és természeti érték, védett élőhely található, melyek megőrzése és jó állapotban tartása kulcsfontosságú. Odafigyelést igényel, de nagyon előnyös lehet a tájképi szempontból, ha meglévő faállományt megőrizzük, a hiányzó egyedeket pótoljuk őshonos, a helyi adottságokat jól viselő növényzet ültetésével. Egy-egy nagyméretű lombkorona vagy növénycsoport komoly hatást gyakorolhat a környezet mikroklimájára, árnyékoló hatásukkal biztosítani tudják a lakók védelmét. A vízfolyások mentén kialakuló dús növényzet is rendkívül jótékony hatással van a település életére.

Szákszenden számos utcában utcafrontra épültek a házak. Utcavonalon álló házak esetében a kapuk és a telekszélesség függvényében a kerítések jelennek meg a házak homlokzatai között.

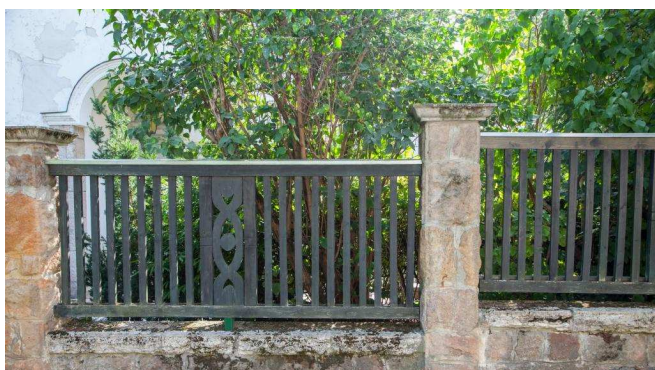
Szákszenden a kerítések jellemzően áttört kialakításúak. Sok szép példát láthatunk a településen minőségi és esztétikus kerítések kialakítására. Ezek anyagaikban és formaképzésükben is változatosságot mutatnak. Gyakoriak a lábazatos, hézagosan lécezett vagy fém kerítések, de a növényekkel történő határképzés is izléses látványelemeket eredményezhet.

Bármelyik változat mellett döntünk is, fontos a szomszédokhoz és a saját épületünkhöz való harmonikus illeszkedés.

Mivel az előkert általában egy szűk terület a ház és a kerítés között, ezért növényzete, kialakítása erősen befolyásolja az utcaképet, a ház megjelenését, vagy éppen meg nem jelenését az utcában. Bármennyire is szép növényzetet ültetünk az előkertekbe, sőt a kerítésen kívülre is, ha teljesen elfedik az épületek látványát. Ilyenkor arctalanok lesznek az utcák, nem érezzük, hogy házak között vagyunk, csak a változó szépségű kerítéseket és a gazdagon telepített növényzetet észleljük. Ezért ahol van ott nagyon fontos településképi szempontból az előkert kialakításának módja, összehangoltsága.

A kerítések a köz- és magánterület határán helyezkednek el, meghatározó elemei egy-egy utcaképnek. Ha például egy utcát magas, tömör kerítések határolnak, az nyomasztóan hat a járókelőkre, úgy érezhetik magukat, mint egy labirintusban. Ugyanez elmondható a nagyméretű sövények telepítésekor is. Az utca és az épületek hangulatához illeszkedve célszerű kiválasztani a kerítés magasságát, színét, anyaghasználatát és formáját. Előnyös lehet a helyi, illetve környékbeli természetes építőanyagok használata, valamint ha egy-egy utcában egyedi arculati jellemzők jönnek létre.

A közterületek felől gyakran csak a kerítések és a kapuk jelzik, hogy milyen stílusú, milyen karakterű lehet az épület mögötte. Olykor régi felújításra váró háznál is új kapu, vagy kerítés épül, más arculatot mutatva kifelé, mint ami bent az udvaron létezik. Fordítottja is előfordul, szép új, vagy felújított ház áll a telken, de a kerítés „még” nem méltó hozzá. Igyekezzünk mielőbb a közterület felé rendezetté tenni kertünket, telkünket.

Ha nagyon dús a növényzet az előkertben, vagy a közterületre kiültetett egyéni ízlésként gondozott zöldfelületen, akkor az utcán járó ember gyakorta nem is látja a házakat, a kerítések, vagy a növényzet mögött megbúvó magánterületet. Ezt gyakran hallani, hogy cél a magánterület „látvány elleni védelme” az idegenek elleni betekintés kizárása. Ez nem jó sem a kerten belül tartózkodónak, mivel a bezártság érzetével él, de nem jó a külső szemlélőnek sem, mivel a közösségtől való elfordulást sugallja az ilyen magatartás. Szerencsére Szákszendén sok az átlátható kerítés, a közösség egymás iránti bizalmának példaként.

Részletképzés teszi a házat művessé, az építő, a tervező gondosságára utal, az építető igényességét bizonyítja.

KÖZTERÜLETEK, UTCÁK, TEREK

A közterületek biztosítják a településen a különböző területek közötti útvonalat, a közművek is ezen a sávon futnak, illetve tereivel és közkertjeivel a közösségi élet kiemelten fontos színhelyei. A közterületeket bárki bármikor használhatja, a közterületek minőségi kialakítása ezért nagyban hozzájárul ahhoz, hogy élhetőnek érezzük a körülöttük levő életteret. A közterületek megjelenése nagyban meghatározza az adott település karakterét, arculatát, a látogatók, kirándulók számára mély benyomást kelt. Előnyös lehet, ha egy egységes koncepció mentén történnek a fejlesztések.

A közterületi fasorok kiemelik a meghatározó útvonalakat, lombkoronájukkal árnyékolnak, felfogják a port és tisztítják a levegőt. A fafajok kiválasztásánál és telepítésüknél vegyük figyelembe annak ellenálló képességét, a kifejlett növény méretét és formáját. A közlekedésbiztonsági szempontok mellett az utcában elhelyezett infrastruktúra és közmű elemekre is legyünk tekintettel, hiszen a felsővezetékek miatt megcsonkolt növények nem nyújtanak olyan szép látványt, de gondoskodni kell arról is, hogy a fa gyökerei számára is megfelelő nagyságú, közművektől mentes élettér álljon rendelkezésre. Légvezetékekkel „terhelt” közterületen tehát alacsonyabb, kisebb lombkoronát növelő fák vagy cserjék telepítése javasolt.

A lakosok által öletszerűen házuk elé ültetett növények sokfélesége rendezetlen utcaképet eredményez. Törekedni kell az egységes fajú és korú, táji adottságoknak megfelelő, honos fafajták telepítésére, lehetőleg az utcák mindkét oldalán. Kerülni kell az agresszívan terjedő, ún. inváziós, továbbá az allergén, vagy egyéb szempontból zavaró hatású (pl. szemetelő) fajokat.

A községben több olyan teresedés, közösségi zöldfelület található, amely díszítő, kondicionáló hatása mellett rekreációs lehetőségeket is biztosítanak a lakosság és az erre kirándulók számára. A település kiemelt zöldterületein kerültek elhelyezésre a különböző emlékművek is. Fontos, hogy a közterületek egységes stílusban, helyi karaktert, arculatot eredményező berendezési tárgyakkal legyenek kialakítva, mind a formaviláguk, mind a szín- és anyaghasználatukat tekintve. A központi utcaszakaszok, közintézmények környezetében célszerű dekoratív virágágysokat, évelőket telepíteni és fenntartani, de a település „kapuinak” díszítése is kedvező benyomást kelt az átutazóban, vagy ide látogatóban.

A közterületeken a burkoló anyaghasználat is átgondolt legyen, s Szákszendnek arculatot adó. Javasolt a természetes anyagok alkalmazása Szákszend arculatához illő. A járdaburkolatokat, sőt egyes esetekben a teherforgalmat lebonyolító útburkolatokat is a természetes alapú és elemes burkoló anyagokból kívánatos kiépíteni. Lehet a járda, vagy a díszburkolat természetes kőburkolat (kiskocka bazalt kövekből, vagy téglából megrakott, olykor fakockából).

A járófelületek is jobban harmonizálnak a zöld környezettel, ha természetes anyagokból készülnek. A kerti járdák, utak vagy a támfalak anyagául válasszunk terméskövet, de jó lehetőségek rejlenek a téglá vagy különböző faanyagok alkalmazásában is. Minél kisebb felületet burkoljunk le, összefüggő, jól fenntartható zöldfelületeket kialakítva.

A nagyméretű falfelületeket bátran futtassuk be növényekkel.

MELLÉKÉPÜLETEK, MAGÁNKERTEK

Hagyományos építésű melléképületek

Az épületek körül kialakított ketrész szerves kapcsolatban áll a házzal és az utcával is. A kerti építményeket igyekezzünk a főépület stílusához illeszkedve kialakítani, használjunk természetes anyagokat. Ha rendeltetése ellátásában ez nem okoz megoldhatatlan problémát, a természetes anyagokat részesítsük előnybe: a helyi, földszínekhez illeszkedő kőanyagok használatát és a könnyűszerkezetes fa építményeket.

Az épületek a első kép kivételével mind Szákszendi példák

A melléképületek utcára merőleges vagy azzal párhuzamos gerincű oromfalas épületek jellemzően téglalapépítések. cserépfedéssel.

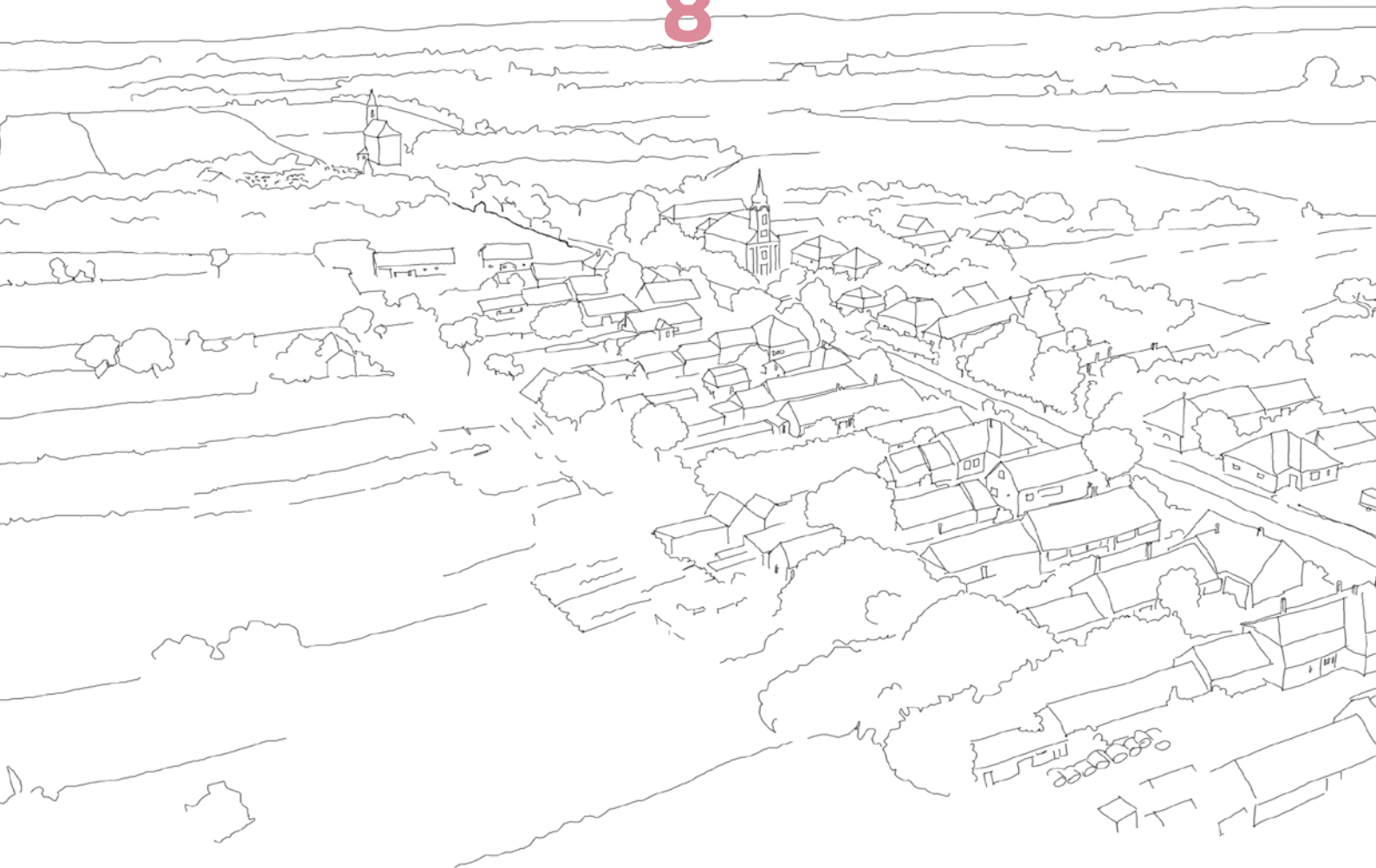
A gazdasági rendeltetésű bortároló pince homlokzata természetes kőburkolattal és bejárata szép vasráccsal lett kiképezve.

REKLÁMOK, CÉGÉREK, MŰSZAKI ÉPÍTMÉNYEK

8

REKLÁMHORDOZÓK

A reklámok és cégek fontos alkotóelemei az utcaképnek a település arculati jellemzőinek. Ha nagyon zavaros és sok stílust képvisel, nem tölti be szerepét, a településképet pedig vizuálisan elszennyezi. Napjainkban nagy jelentőséggel bír a közlés formája, stílusa. Egy-egy településnek sajátos karaktert adhat az utcánév-táblák megjelenése, az információs eszközeinek rendszere, az üzletportálok és cégek kialakításának módja. Sem a reklámok, sem a hirdető eszközök nem lehetnek „ad hoc”(alkalmi) kinézetűek, egyéni ízlések szerint alakíthatóak. Meg kell tervezni, s előírást kell arra nézve is megfogalmazni, hogy milyen formai jegyeket kell képviselniük egy-egy település, vagy településrész karakteréhez illő reklámeszközöknek és cégeknek. Anyagokban, színekben harmonikusaknak kell lenniük környezetükkel és egymással.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

Sajátos építményszámításnak számítanak a többnyire épületnek nem minősülő, közlekedési, hírközlési, közmű-, energia- és vízellátási, illetve vízgazdálkodási, a bányászati, vagy honvédelmi tevékenységgel összefüggő sajátos technológiájú építmények, amelyekhez rendeltetésüknél fogva sajátos követelmények meghatározása szükséges. Ide sorolandók a különböző műszaki berendezések (pl. az antennák, adótornyok, közművezetékek tartóoszlopai, transzformátorok), amelyek többnyire közterületen jelennek meg, vagy olyan berendezések, melyek az épületekre, vagy egyéb tartószerkezetekre szerelendők (pl. parabola antennák, kültéri hűtő-fűtő berendezések, klímaberendezések, napelemek, napkollektorok, vagy egyéb alternatív energiát hasznosító, (pl. szél-, víz, esetleg földenergiát hasznosító) berendezések.

Meg kell fontolni, hogy mennyi napelemet lehet egy épület tetőzetén elhelyezni annak veszélye nélkül, hogy az épület megjelenését ne befolyásolja hátrányosan. A napelemek egyéb gépészeti berendezések szerencsés, ha takarásba tudnak kerülni, hogy ne uralják el az épület építészeti megjelenését. Ha teljes takarásban nem is lehet elhelyezni egy-egy berendezést, legalább arra kell törekedni, hogy a közterületről legkevésbé lehessen észrevenni, ezért mellékhomlokzatra kerüljön elsősorban. A magastető síkjából kiálló, nem a tető hajlásszögét követő napelem, vagy napkollektor használata nem javasolható. Elsősorban a garázsok, teraszfedések, előtetők alkalmasak a napelemek elhelyezésére, s lehetőleg a tetősíkkal párhuzamos síkon elhelyezve.

Ajánlások: általában az antennák, napelemek, napkollektorok szélgenerátorok utcafronti tetőfelületen kerülendők. A kémények jellemzően falazott szerkezettel készüljenek. Ha utólagos fémkémény készül, célszerű azt a tetőn kívül körbefalazva, vagy tartós anyagú építőlemezrel szerelt módon burkolással megoldani, vagy lehetőleg sötétszürke, vagy fekete védőcsővel burkoltan felvezetni a tetőre. A csillogó fémkémények alkalmazása csak rendkívüli esetben sajátos építészeti arculatnál alkalmazható, a hagyományos építőanyagból készült épületek esetében nem.

A parabolaantenna és a kültéri klímaberendezés megjelenése az épület homlokzatának fali sávjában nem szerencsés. Méretüknél fogva a főhomlokzaton idegen elemként jelenik meg, a homlokzatot elcsúfítják, eset-

leg értékes részleteit eltakarják. Ezért, ha lehet csak a tetőn, s annak is a nagyobb felülettel rendelkező részén helyezük el a parabolaantennát, álcázva tetőeresz alá a klímadobozt, vagy legalább a nem közterület felől látható homlokzaton. Ha mindenképpen a közterület irányába felé kell állítani, vagy helyezni a berendezést, akkor legalább ne az utca felőli főhomlokzatra, vagy annak közelében helyezük el.

A belterületek utcaképét leginkább zavaró látvány a villamos és hírközlési légvezetékek megjelenése az utcák hosszában és azokat lekeresztezően. Egy-egy utcában olykor megjelennek a középvezetési vezeték magas tartóoszlopai, a kisfeszültségű kisebb méretű tartóoszlopok, a hírközlési vezeték oszlopai, a közvilágítás oszlopai, majd mindezt pókhálószerűen beszövő szabadvezetékek, a házakhoz történő bekötő vezeték. (Azt szokták mondani, hogy a hó sem tud a földre érkezni annyira sok a vezeték az utca légtérében, hogy azok felfogják.) Az említett látvány elkerülésére - sok más üzemeltetési, üzembiztonsági előnnyel járóan - a vezetékeket földben kívánatos elhelyezni. A földkábeles hálózat kiépítésére szolgálnak a járdák, amelyek alatt mindezek elvezethetők. A házakhoz pedig a földben érkező vezeték szintén alulról kerülnek bekötésre, ez által elkerülve a bekötő légvezetéseket. Ilyen módon az utcakép kedvezőbb lesz, s a kilitást nem csúfítják el a tartóoszlopok, az utcában kereszt-

ben-hosszában futó légvezetékek. Ha nincsen az utcában légvezeték, akkor az utcában a fák megnőhetnek, nem csonkolják azokat, illetve nagy lombkoronát növesztő fák telepíthetők.

Lakóterületeken, belterületeken az oszlopra helyezett új transzformátorokat (elektromos feszültség-átalakító berendezéseket) nem lenne szabad elhelyezni, a meglévőket fokozatosan le kellene cserélni épített-házas transzformátor állomásokra, melyek a talajon álló és 1,5m-nél nem magasabb fémdobozok formájában jelennek meg jobb esetben a parkosított közterületek gépjárművel megközelíthető sarkán.

A távközlésben nélkülözhetetlen adótornyok telepítését amennyiben technikailag megoldható, célszerű a lehetséges környezeti feltételeknek leginkább megfelelő módon álcázva végezni. A szolgáltató antennákat belterületen magasabb épületek tetőszerkezetére illesztve is el lehet helyezni. Külterületen, vagy olyan helyeken, ahol nincsen megfelelő magasságú fogadó hely, ott a „Monopol tornyok”, vagy acélrácsos tornyok építése jöhet szóba. Ilyenkor nagy hangsúlyt kell fektetni a tornyok külső megjelenésére.

A természetes anyagok ez esetben is előnyben részesítendőek, így a fa, mint építőelem használata javasolt. Hogyha fémszerkezetű torony létesítésére kerül sor, a lágyabb, íves formák alkalmazása ajánlott.

Ha a környezeti adottságok lehetővé teszik, valamint kilátás-rálátás szempontjából is indokolt, kilátóval is kombinálható az adótorony.

A következő képeken néhány jó, esztétikus példát mutatunk be távközlési berendezésekről.

Százszend térségében a szélkerekek telepítése nagy számban megjelent. Elfogadható tájban való megjelenésük, mint természetes energiaforrások mindenképpen hozzájárulnak környezetünk megővéséhez. Telepítésük minden esetben igen körültekintő természetvédelmi és tájképvédelmi és környezeti vizsgálatokat igényelnek.

▲ A képen látható tornyok: Színes textillel álcázott torony (30m), kilátóként megépített acélrácsos torony (50m),

fatartóként épített monopol torony – ECOPOL (30m) fenyőfának álcázott monopolt torony (30m)

